

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Seramik Ana Sanat Dalı

**ÖZGÜN SERAMİK YÜZEYLERDE FARKLI MATERYALLERLE
DOKU ARAYIŞLARI**

Emine Bekişoğlu

Danışman: Yard. Doç. H. Serdar Mutlu

Yüksek Lisans

Malatya, 2010

KABUL VE ONAY

Emine Bekişoğlu tarafından hazırlanan "Özgün Seramik Yüzeylerde Farklı Materyallerle Doku Arayışları" Başlıklı bu çalışma, 14/09/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yard. Doç. H. Serdar Mutlu
(Danışman)

Yard. Doç. Yüksel Göğebakan

Yard. Doç. Mesut Yaşar

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TİKİCİ

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

"Yrd. Doç. H. Serdar Mutlu danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Özgün Seramik Yüzeylerde Farklı Materyallerle Doku Arayışları” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım."

Emine BEKİŞOĞLU

ÖNSÖZ

Araştırmam sırasında bilgi ve emeğini benimle paylaşan, eleştiri ve yönlendirmelerinden dolayı çok şey öğrendiğim danışman hocam İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölüm Başkanı Yard. Doç. H.Serdar Mutlu'ya ve bana sabırla yardımlarını esirgemeyen eşim Ümit Bekişoğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Emine BEKİŞOĞLU

ÖZET

Kil kullanımı ve seramik eşya yapımı, insanoğlunun yerleşik hayata başlamasıyla beraber; günümüze kadar gelişerek bir endüstri ve sanat dalı olmuştur. Seramik yüzeyler üzerinde; bugüne kadar geçen süreç içerisinde estetik ve ekonomik amaçların ötesinde, toplumların duyarlılığını, kültürel düzeyini, dinsel inanç ve davranışlarını, günlük yaşamlarını, duygu ve düşünce beklentilerini yansıtmak için doku ve doku çeşitleri kullanılmıştır.

Doğada bulunan tüm canlı ve cansız varlıkların her biri, bir işlevi yerine getirmek amacıyla oluşmuştur. Bu varlıkların her birinin karakteristik bir dokusu (dış yapısı) bulunmaktadır. Bu dokular yaşam koşullarına göre şekillenmiştir. Bu bilgiler ışığında birinci bölümde; doku ve doku çeşitleri, insanın ve doğanın yaratmış olduğu dokular incelenmiştir.

İkinci bölümde; seramiğin günlük kullanım eşyası olmaktan çıkıp günümüz çağdaş seramik sanatında, bir sanat nesnesi ve ifade aracı olarak, seramik sanatı incelenmiştir. Ayrıca seramiğin gelişim evrelerinde dokunun yeri ve günümüz çağdaş seramik sanatında dokuyu ele alan sanatçılara yer verilmiş ve örnekler sunulmuştur. Bunların yanında; kil çeşitlerine göre ve kullanılan tekniklere göre, farklı doku arayışları incelenmiştir. Dokunun görsel gücünü artırmak için renkli sır, astar, oksit boya, pişirim teknikleri ve farklı materyallerin seramiklerde oluşturdukları dokular araştırılmıştır.

Üçüncü bölümde ise; özgün seramik yüzeylerde farklı materyaller kullanılarak doku arayışlarının ele alınış süreçleri ve sanat eserleri raporunda sunulan seramik çalışmaların görselleri ve detaylı bilgileri sunulmuştur. Sonuç bölümünde, elde edilen bilgi ve dokümanlarla bir veri oluşturulmuş ve yeni araştırmacılara esin kaynağı olması hedeflenmiştir. Seramiğin yüzeyi ve

teknik olanakları sanatçıya geniş olanaklar sunmaktadır. Seramik sanatındaki gelişme hiç kuşkusuz yeni keşifler ve sunuşlarla sürececek ve sanatçıların, yaşadığı çağ ve bireysel özelliklerini yansıtmasıyla devam edecektir.

Anahtar Sözcükler: Seramik, Doku, Materyal.

ABSTRACT

The use of clay and ceramic ware made, with the beginning of settled life of human beings, is an industry and art have been developed to date. On ceramic surfaces, aesthetic and economic goals in the process so far beyond the days, the sensitivity of the societies, the cultural level, religious belief and behavior, daily life, feelings and thoughts to reflect the expectations of texture and texture types were used.

All living and non-living beings in nature, each of them exist to fulfill a function. A texture characteristic of each of these assets (external structure) are available. These textures has been shaped by the living conditions. According to these information, in the first part, texture and texture types, textures were created by man and nature.

The second section, at today's contemporary ceramic art, rather than articles of daily use, ceramics, use as an art objects and a means of expression were examined. In addition, the location of texture at developmental stages of ceramics and the artists which deal with textures in ceramics at today's contemporary ceramics art were presented and examples were given. In addition to these, according to the types of clay and the techniques used, the seeking for different textures were examined. To increase the visual power of the texture color glaze, coating, oxide, paint, ceramic firing techniques and textures which were formed with different materials on ceramics were investigated.

In the third section, the process of the seeking for textures on the original ceramic surface by using different materials and visual and detailed information of ceramics work which were offered in work of art report were presented. In conclusion, the data obtained from the information and

documents have been created and intended to inspire new researchers. Surface and the technical possibilities of ceramics offers a wide range of possibilities to artists. Development of ceramic art will continue new discoveries and presentations with no doubt and artists also continue to reflecting their era and individual characteristics.

Keywords: Ceramic, Texture, Material.

ÖZGÜN SERAMİK YÜZEYLERDE FARKLI MATERYALLERLE DOKU ARAYIŞLARI

Emine BEKİŞOĞLU

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
ONUR SÖZÜ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
RESİMLER DİZELGESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

1. DOKU, MATERYAL TANIMLAMALARI VE ÇEŞİTLERİ.....	4
1.1. DOKU NEDİR ?	4
1.2. DOKU ÇEŞİTLERİ.....	8
1.2.1. Doğal Dokular.....	9
1.2.1.1. Organik Dokular.....	10
1.2.1.2. İnorganik Dokular.....	11

1.2.2. Değişken Dokular.....	11
1.2.3. Yapay Dokular.....	12
1.2.4. Görsel Dokular.....	14
1.2.5. Optik Dokular.....	15
1.2.6. Dinamik Dokular.....	16
1.3. MATERYAL NEDİR ?	17
1.4. MATERYAL ÇEŞİTLERİ.....	17

BÖLÜM II

2. ÖZGÜN SERAMİK YÜZEYLERDE FARKLI MATERYALLERLE DOKU ARAYIŞLARININ ELE ALINIŞ SÜREÇLERİ.....	20
2.1. SERAMİK NEDİR ?	20
2.2. SERAMİKTE DOKU.....	24
2.3. ÖZGÜN SERAMİK YÜZEYLERDE FARKLI MATERYALLERLE DOKUNUN ARAŞTIRILMASI.....	26
2.3.1. Özgün Seramik Yüzeylerde Farklı Materyaller Kullanılarak Oluşturulan Biçimlerde Kullanılan Bazı Kil Çeşitleri Açısından Dokunun Ele Alınışı.....	27
2.3.1.1. Kırmızı Kil.....	28
2.3.1.2. Döküm Kili.....	30
2.3.1.3. Şamot Kili.....	32
2.3.1.4. Porselen Kili.....	33
2.3.1.5. Mısır Kili.....	34
2.3.2. Özgün Seramik Yüzeylerde Farklı Materyaller Kullanılarak	

Oluşturulan Biçimlerde Kullanılan Teknik, Dekor, Sır ve Pişirim	
Açısından Dokunun Ele Alınışı.....	35
2.3.2.1. Kütleden Oyarak Biçimlendirme Yönteminde Dokunun	
Ele Alınışı.....	36
2.3.2.2. Çimdikleme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı.....	37
2.3.2.3. Fitille Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı.....	38
2.3.2.4. Tornayla Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele alınışı.....	39
2.3.2.5. Kazıma Tekniği İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele	
Alınışı.....	40
2.3.2.6. Oyma Tekniği İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele	
Alınışı.....	41
2.3.2.7. Mermer Tekniği İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele	
Alınışı.....	42
2.3.2.8. Delme Tekniği İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele	
Alınışı.....	43
2.3.2.9. Ekleme Tekniği İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele	
Alınışı.....	43
2.3.2.10. Plaka Yöntemi İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele	
Alınışı.....	43
2.3.2.11. Sıkıştırarak Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele	
Alınışı.....	45
2.3.2.12. Presle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı.....	45
2.3.3. Sanatçılar.....	46
2.3.3.1. Adem Abel.....	46

2.3.3.2. Anne Goldman.....	46
2.3.3.3. Atilla Galatalı.....	47
2.3.3.4. Zehra Çobanlı.....	47
2.3.3.5. Güngör Güner.....	48
2.3.3.6. Melike Abasıyanık Kurtiç.....	48
2.3.3.7. Marc Leuthold.....	49
2.3.3.8. Peter Masters.....	50
2.3.3.9. Harumi Nakashima.....	50
2.3.3.10. Hamiye Çolakoğlu.....	51
2.3.3.11. Susannah Moure.....	52
2.3.3.12. Gillian Lowndes.....	52
2.3.3.13. Anthony Caro.....	53
2.3.3.14. Emili Brarnes Raber.....	54
2.3.3.15. Tüzüm Kızılcın.....	54
2.3.3.16. Tamsyn Trewerrow.....	55
2.3.3.17. Züleyha Uyanık.....	56

BÖLÜM III

3. ÖZGÜN SERAMİK YÜZEYLERDE FARKLI MATERYALLERLE

DOKU ARAYIŞLARININ ELE ALINIŞ SÜREÇLERİ VE

UYGULAMALARI.....57

SONUÇ.....77

KAYNAKÇA.....79

RESİMLER DİZELGESİ

- 1 - www.heraheykel.com
- 2 - www.Loadtr.com
- 3 - www.3.bp.blogspot.com
- 4 - www.masaustu-resimleri.com
- 5 - www.biyolojisisitesi.net
- 6 - www.resifbolgesi.com
- 7 - www.internetveteriner.com
- 8 - www.itusozluk.com
- 9 - [www.salgit.com/hayvan resimleri](http://www.salgit.com/hayvan-resimleri)
- 10 - www.mineralienwissen.
- 11 - www.pet-resimleri.com
- 12 - www.wikipedia.org
- 13 - www.trekearth.com/gallery
- 14 - www.iyi-resimler.com/resimler
- 15 - www.google.com.tr/imgres?imgurl=http://images.artnet.com
- 16 - [www.mehmetaksoy.com/pPages/pArtist.](http://www.mehmetaksoy.com/pPages/pArtist)
- 17 - www.grafiksaati.com/Ressamlar/Leonardo
- 18 - www.el-aziz.net/img3179.htm
- 19 - www.cicicee.com
- 20 - www.altarmodeling.com/images
- 21 - www.dergisanat.com/.../uploads/2010/01/5.jpg
- 22 - www.hasseyahatdergisi.com/hsd_15/_sanat/a5.jpg

- 23 - www.lebriz.com/pages/artist.
- 24 - www.turkishculture.org
- 25 - www.guzelsanatlar.gov.tr/Genel/BelgeGoster.
- 26 - www.erdincbakla.com/
- 27 - www.gungorguner.com
- 28- www.trocadero.com.
- 29- www.craft.on.ca/images/
- 30- www.kemaluludag.com
- 31 - www.karehost.net/eskisehir/eksergi.html#eserler
- 32 - www.turkseramik.com
- 33 - www.cosentino.atSPACE.com/
- 34 - www.vitraseramiksanatatolyesi.org/vsa_hakkinda/tarihce.aspx
- 35 - www.adamabel.com/
- 36 - www.annegoldmanceramics.com/
- 37 - www.zehracobanli.com/
- 38 - www.serfed.com/content_files/dergi/26/09_SANAT_1.pdf
- 39 - www.marcleuthold.com/
- 40 - www.etjcollection.com/Collection_Artist_Masters.html
- 41 - www.askart.com/askart/artist.aspx?artist=11155535
- 42 - www.yellowhouseart.com/artists/artists_info.a...
- 43 - www.ceramics-aberystwyth.com/lowndes.html
- 44 - www.anthonycaro.org/
- 45 - www.stoeorqeo.com/ENG/art_stoeorqeo.html
- 46 - www.tamsyntrevorrow.co.uk

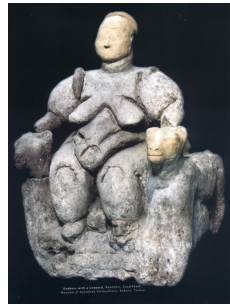
GİRİŞ

Doğayı tanıma ve ona hükmetme çabaları arasında İnsanın kille tanışması kendi tarihi kadar eskiye dayanır. Kilin suyla kıvama geldiğini öğrenen insan ondaki sonsuz plastikliği hissederek, duyarlı parmak dokunuşlarıyla onu biçimlendirmiştir. “...İlk dekor tekniğinin uygulanmasında kullanılan yardımcı araç, insan eliydi. Çanakları parmak bastırarak kazıyarak süslemiştir” (Arcasoy,1983).

İnsanın günlük ihtiyaçlarını karşılamada ortaya çıkardığı, sanat ya da yaratıcı oyunlardan biri de, su içmek, yemek yemek için kap olarak kullandığı ve toprağı estetik duyarlılıkla işlediği seramik olmuştur. (Mutlu 2007). İnsanoğlu doğada bulduğu keskin volkanik cam parçaları, sivri uçlu materyaller ve kendi yaptığı aletlerle yaşamını sürdürmüştür. Önceleri kendini koruma amacı güttüğü bu materyalleri; mağara duvarlarını oymak, taşları ve ahşabı yontmak veya plastik kıvamdaki kile dokular yapmak için kullanmıştır.

Tanrıça
M.Ö. 6000
Köşkhöyük-Niğde

Leoparlı Tanrıça
Çatalhöyük-Konya

Venüs
M.Ö. 24.000
Willendorf-Avusturya

Boğa biçimli Kült kabı
M.Ö. 14. yy
Hattuşaş

Kili su ile plastik kıvama getiren insan, elle veya çarkla biçimlendirdiği çömlekleri ateşle harmanlayarak kalıcılaştırmış ve geleneksel çömlek sanatını ortaya çıkarmıştır. "...İlk seramik ürünler çömlek olarak adlandırdığımız kap-kaçak türündedir..."(Arcasoy,1983). İnsan, seramiğin pürüzsüz yüzeyini parlatarak, bazen dokular yaparak bazen de renkli killerle süsleyerek, zamanla kendi duygu ve düşüncelerinin ifade aracı olarak kullanmaya başlamıştır. " ..insan, sonradan doğadaki renkli toprakları kullandı ve giderek astar tekniğine ulaşan dekor yöntemleri geliştirdi. Sırın bulunması ile renkli sırlar önemli dekor araçları oldular"(Arcasoy,1983).

Güngör Güner

Sadi Diren

Tayfun Karadeniz

İnsanoğlu, yerleşik düzenle birlikte toprağı işlemeyi ve kilin sonsuz plastikliği ile oluşturduğu biçimlere duygusal anlamlar katmayı keşfeder. Kilden hem kullanım eşyası olarak yararlanılır hem de dini ve sosyal içerikli törensel nesneler yapar. Bu nesnelere işlediği dokular, semboller ve süslemeler, üretildiği toplumun estetik beğenisini yansıtmıştır.

Seramiğin günlük kullanım nesnesi olmaktan çıkıp günümüz çağdaş seramik sanatında, bir sanat eseri ve bir ifade aracı olarak yerini alabilmesi uzun bir süreçte olmuştur. Seramik üretiminde, ilk çağlardan bugüne değin geçen süreç içinde estetik ve ekonomik amaçların ötesinde; toplumların duyarlılığını, kültürel düzeyini, dinsel inanç ve davranışlarını, duygu ve

düşünce beklentilerini yansıtmak amacıyla seramik yüzeylerde doku arayışlarına gidilmiştir.

Doku çevremizdeki nesnelerin görüntüsünü belirler. Çevremizi saran bu doku ağı doğanın kendi yapısal oluşumu içinde oluşmuş ya da insanın estetik değerleri ölçüsünde uygulanmıştır. İnsan tarafından oluşturulan dokular; toplumların duyarlılıklarını, kültürel düzeylerini, dinsel inanç ve davranışlarını, duygu ve dışavurumlarını yansıtır. İnsanlar doğaya karşı vermeye devam ettiği yaşam mücadelesinde, doğadan öğrenmiş olduklarını yaşamına uyarlamasıyla etkinliğini sağlamıştır. Doğanın kendi koşulları içerisindeki farklı dokularının işlevlerini, kendi yaşamına uyarlamış ve bu uyarlama insana yaşamsal anlamda kolaylık sağlamıştır. Aynı zamanda farklı malzemeleri bir arada kullanarak, biçim verdiği sanat eserlerinde de hayat bulmuştur.

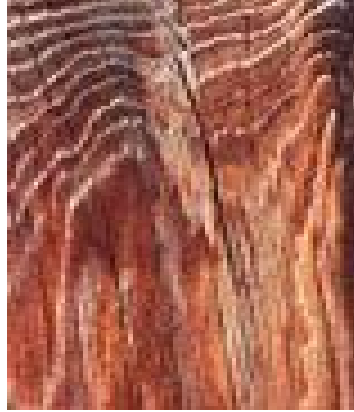
Seramik, insanın tesadüflerle bulmuş olduğu kili, şekillendirmesi ve daha sonra ateşle buluşturmasıyla oluşmuştur. İnsanların biçim verdikleri kilin üzerine bıraktığı ilk izler, seramikte ilk doku örneklerini var etmiştir. Seramiğin bilinçli olarak uygulanmaya başlanmasından günümüze kadar geçirdiği uzun süreçte, yöntemsel ve teknolojik olarak birçok gelişmeyi içermektedir. Bu araştırmanın kapsamında; özgün seramik yüzeylerde farklı materyallerle doku arayışları ile biçimlendirmedeki çeşitliliğin, seramik yüzeylerdeki estetik değeri artırması ve farklı anlamlar katması araştırılmıştır.

BÖLÜM I

1. DOKU, MATERYAL TANIMLAMALARI VE ÇEŞİTLERİ

1.1. DOKU NEDİR?

Doku bir maddenin fizik yapısının yüzeyde görünüşüdür. Başka bir deyimle, iç yapının dışa vuruşudur. Mecazi anlamda ise bir bütünün yapısı ve özelliği olarak tanımlanmaktadır (Türkçe sözlük, 1992, s.392). Çevremizde görülen her nesnenin kendine özgü bir dış yapısı vardır. İster inorganik ister organik olsun, görsel yönü ile o nesnenin tanınması, ayırt edilmesi nesnenin dış yapı farklılığı ile olmaktadır.

Resim 1

Resim 2

“Organik dokunun temelinde yaşama-büyüme-korunma işlevleri vardır. Organik dokular yaşamın çözümlemeleridir. O halde doku, aynı işleve bağlanan elamanların bir sistem içerecek şekilde, koloni veya paketlenme şeklinde örgütlenmesidir. Doku temelinde, özünde işlevin bir ifadeniştir. Doku, denetimin, korunmanın, hareketin görünüşüdür” (Ataley, 1994, s.195).

İnorganik nesnelerdeki dokusal oluşumlar doğrudan iç yapı ile ilişkili olmasına karşın, yaşayan doğadaki dokular, yaşamsal işlevlere veya koşullara göre oluşurlar ve farklılıklar gösterirler. Örneğin hayvanlar aleminden zebranın çizgisel dokusu optik yanıltma etkisi ile düşmanlarına karşı bir korunma sağlayabilir.(Resim 6)

Doğada, her birinin kendine özgü dokuları olan canlı ve cansız binlerce nesne bulunmaktadır. Aynı türde dokuyu birbirine eş veya birbirini tamamlayan benzer birimdeki biçimlerin, belli sistem ve düzenlerle yan yana gelmesi oluşturur. Suda ve karada yaşayan canlılar ve bitkiler, dokusal özellikleri ile ele alındığında, dokusal oluşumlarda yüzlerce düzen, sistem ve farklı birim görülmektedir.

Resim 3: Mercan

Resim 4.Kırlangıç Yuvası

Bazı dokular, birimlerin birbirini tamamlayarak eklenmeleri ile oluşmasına karşın bazı dokular ise hem birim biçimi hem de birim biçimlerinin yan yana gelmesinde matematiksel bir düzen gösterirler.

Resim 5: Deniz Mantarı

Yaşayan doğada genellikle dokusal oluşumlar rölyef biçimindedir. Bazı dokular rölyef yapının yanında renk özelliği ile de farklılıklar gösterirler. Bazı dokular da renk benekleri ve renk çizgilerinin oluşturduğu dokusal görünüşleri ile tanımlanabilir. Örneğin, vücut formları dikkate alınmadan zebra ile zürafanın gövde dokusunun ayırt edilmesi, zebra üzerindeki optik çizgisel doku ile zürafanın renk beneklerinden oluşan dokusunun görsel olarak tanınması ile ilgilidir.

Resim 6: Zebra

Bir Kaplumbağa'nın kabuk dokusu, rölyef özelliği nedeniyle hem dokunma hem de görme duyuları ile anlaşılabilir

Resim 7: kaplumbağa

Resim 8: Zürafa

Cisimlerin gerçek dış yapı durumuna doku diyoruz. Her şeyin doğal bir dokusu vardır. Pürüzler, kayganlıklar, düzlükler, yumuşaklıklar, sertlikler, girinti ve çıkıntılar dokusal ifade ve etkilerdir. İşte dokuyu belirleyen nesnel özelliklerde bu pürüzler, tümörler, sivrilikler, şekilli-şekilsiz girinti ve çıkıntılar, gözenekler, çukurlar ve delikler gibi. Bunlara göre doğal dokular iki grupta algılanır.

- 1) Sert - Pürüzlü Dokular
- 2) Düz – Yumuşak Dokular (Atalayer,1994,s194)

Genel olarak doku denildiğinde, pürüzlü, girintili, çıkıntılı, dalgalı ve rölyefli yüzeyler kastedilir. Pürüzlü, girintili, çıkıntılı olmayan dokular düzgün-düz dokular olarak adlandırılır. Örneğin dokulu seramik yüzeyler ve dokusuz seramik yüzeyler denildiğinde yüzeyi pürüzlü olan seramikler ve yüzeyi düzgün olan seramikler kastedilmektedir.

Faruk Atalayer “Temel sanat öğeleri” adlı kitabında temel sanat öğelerini beş başlık altında toplamıştır.

- 1- İfade öğeleri (üslup, ritim, hareket)
- 2- Estetik etki öğeleri (güzel, hoş, iyi, komik)
- 3- Estetik değer öğeleri (ifade, anlatım)
- 4- Teknik anlatım öğeleri (nokta, çizgi, leke)
- 5- Somut görüntü öğeleri (biçim, renk, doku, ışık, gölge)

Estetik nesnelerin görünüşünü belirleyen ve gerçekte de var olan somut görüntü öğeleri nesneyi yaşama geçirir. Temel sanat öğeleri arasında hem görme hem de dokunma duyu mekanizmalarına aynı anda etki edebilen tek öge dokudur. Böylece doku; “alanların, düzenlendikleri veya insan tarafından değiştirildikleri gibi görünen ve hissedilen dış yapı” (Bigalı, 1984) olarak açıklanabilir. Bu noktada seramik sanatı da, yalnız görsel olarak algılanan bir sanat dalı olmayıp aynı zamanda “dokunma duyusuyla da hissedilen bir oluşum” (Türedi özen, 1994,s:23) olması nedeniyle, diğer sanat dallarından farklı olarak, dokuyla birlikte gelişip çeşitlenen bir anlatım zenginliğine sahiptir. Doğada farklı işlevlere cevap veren dokular, sahip oldukları farklı özellikleriyle çeşitlenmişlerdir. İnsan da, doğanın zengin dokusal örtüsünü çoğu zaman taklit ederek, kendi var ettiği yüzey ve biçimlere, hem estetik hem de işlevsel anlamlar yüklemiştir.

1.2. DOKU ÇEŞİTLERİ

Doğadaki canlı ve cansız bütün nesnel oluşumların kendine özgü karakteristik dış yapıları doğal dokular olarak adlandırılır. Doğal dokular,

organik ve inorganik olarak iki grupta incelenir. Organik dokular ise görerek algılanan görsel dokular, dokunarak algılanan gerçek dokular, hareketle oluşan dokular ve sürece bağlı olarak değişken dokular olarak çeşitlendirilir.

Organizmanın, canlılığa bağlı bir işlevi karşılamak üzere meydana getirdiği dokulara organik dokular denir. “Tüm canlıların iç yapılarına bağlı dokuları organik dokular oluşturur” (Atalayer,1994,s:19). İnorganik dokular, atomlardan ve elementlerden veya birleşimleri ile oluşan molekül yığılmaları ile meydana gelmektedir. Taşlar, madenler ve kayalar bunlara örnek olarak gösterilir.

Resim 9: Agat Taşı

Bazı taş oluşumlarında dış yapı yani dokusal görüntü, iç yapının yansımasıdır. Buna örnek olarak Agat Taşı çizgisel dış yapısıyla farklı bir görünüme sahip olmasına rağmen taş parçalandığında dış yapının iç yapıda da devam ettiği görülür.

1.2.1. Doğal Dokular

Dokunma duyusunu kullanarak algılanabilen gerçek dokular, doğanın kendi koşulları içerisinde kendiliğinden oluşabildikleri gibi, insan tarafından da

farklı malzemeler kullanılarak oluşturulabilir. Gerçek doku örneklerinden bir ağaca dokunulduğundaki duygu ile bir canlıya (kedi - köpek – tavuk - kuş vs.) dokunulduğundaki duygu farklıdır. Ayrıca bu tür dokular genellikle aynı türden dokuların birbirine benzer ve birbirini tamamlayan birim elamanlarının, belli düzenlerle yan yana gelmesiyle oluşurlar(Demir,1993,s:70).

1.2.1.1. Organik Dokular

Organik dokular, doğanın birçok sorununa çözüm olacak işlevlere sahiptir. “Tabiatta her organizmanın farklı dokuları, farklı fonksiyonları birer çözüm ifade eder” (Tüzçet,1967,s:3). Örneğin Kirpinin dikenli dış yapısı düşmanlarına karşı korunmasını, ya da filin deri dokusunun kırışık olması ısıyı ısıtmasını yani güneşin ısıtmasını daha geniş bir alana yayarak yakıcı etkisini azaltmasını sağlar. Bazı tırtılların tüyleri ve canlı renklerdeki benekleri yine düşmanlarına karşı koruma işlevini yerine getirir.

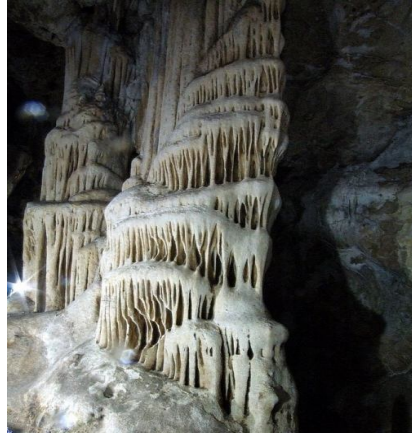

Resim 10: Kirpi

Kaplumbağanın, salyangozların, kabuklu deniz hayvanlarının kabuk dokusunun oluşumu korunma işlevi ile doğrudan ilgilidir. Doğada yaşayan dokusal oluşumlar, korunma, ışıktan yararlanma ve bulunduğu koşullara yaşamsal uyum işlevleriyle doğrudan bağlantılıdır.

1.2.1.2. İnorganik Dokular

Cansızların fiziksel ve kimyasal yapılaşmalarının bir sonucu olarak da oluşan inorganik dokular; organik dokular gibi belli işlevleri karşılamak üzere “atomun paketlenmesi ile denetim işlevine bağlı olarak” (Atalayer, 1994, s.195) birbirine benzeyen veya aynı olan atomların meydana getirdikleri düzen bütünlüğü olarak açıklanabilir. Örnek olarak tokat balıca mağarası travertenli inorganik dokulardandır.

Resim 11: Tokat Balıca Mağarası

1.2.2. Değişken Dokular

Dokuların oluşumları çeşitli nedenlerle değişime uğrayabilirler. Bu değişimler, zamana, doğal nedenlere veya büyümeye bağlı olabilirler. Değişik yaşlardaki insanların cilt dokusunun yaşla ilgili olarak farklılık göstermesi, ekili-dikili alanların mevsimlere göre değişmesi, ağaçların kabuk dokularının yaşına göre değişmesi, çölün dokusal görüntüsünün esen rüzgarın yönüne

göre devamlı değişmesi değişken doku oluşumlarına örnek olarak gösterilebilir.

Resim 12: Çöl

1.2.3. Yapay Dokular

Faruk Ataleyev yapay dokuları “İnsanın doğal olan malzemeyi, bilgi-emek-teknikle işleyerek, yeniden örgütleyerek oluşturduğu dokular” olarak açıklamaktadır (Atalayer,1994,s.195). Doğal veya yapay her nesne kendine özgü bir dokuya sahiptir. Örneğın, demir madeninin filiz halindeki doğal dokusu ile, eritilip düzgün demir levhalar haline getirildiğindeki dokusu arasında çok fark vardır. Burada, elde edilen demir levhaların dokusu yapaydır ve estetik bir düşünce içermeyiz.

Günlük yaşamın kullanımına yönelik olarak hazırlanmış nesnelerin işlevlerini artırmada; doğanın gerçek dokularının taklit edilmesinin yanı sıra, sanat alanında da, sanatçılar eserlerinde, doğanın gerçek doku etkilerinden estetik anlamda yararlanarak yapay dokular elde etmişlerdir. Sanatçılar eserlerinde kullandıkları gerçek doku etkilerini, doğadan esinlenerek oluşturabilecekleri gibi ayrıca eserin yapımında kullanılan malzemenin olanaklarına bağlı olarak da çeşitlendirebilirler. Bu bağlamda kullanılan malzeme, doğanın kendi koşullarına bağlı olarak oluşmuş mermer, taş, çamur gibi doğal bir malzeme olabileceği gibi, gelişen teknolojinin olanakları içerisinde insan tarafından farklı maddelerin birleştirilmesiyle oluşturulmuş polyester, silikon gibi yapay bir malzeme de olabilir.

Resim 13: Enno Jaekel

1.2.4. Görsel Dokular

Doku denildiğinde genel olarak bir nesnenin yüzeyindeki girintiler, çıkıntılar ve pürüzlükler düşünülmektedir. Ancak, çizgi, nokta, renk ve açık-koyu değerlerle yüzlerce, binlerce görsel doku etkileri oluşturmak olanaklıdır. Bu tür dokular göze hitap eden dokulardır ve görsel (vizüel) dokular olarak adlandırılır. İnsan, doğadaki gerçek ve görsel dokuların korunma, gizlenme çekicilik gibi işlevlerini taklit ederek görsel dokular oluşturmuştur. İnsanın yarattığı görsel dokulara en iyi örnek Resim Sanatı' dır. Resim sanatında kullanılan görsel doku etkisi, resmedilenin gerçek dokusunu aslına uygun olarak boyamak için kullanılmıştır. Bu anlamda "19. yüzyıl sonuna kadar ressamların tablolarında titizlikle üzerinde durdukları nokta; tabloda fiziki yapının düz, pürüzsüz ve parlak kalmasıdır" (Bigalı,1984,s.316). Bu dönemlere ait resimlere "el ile dokunulursa elde hiçbir zaman o cismin yüzeyinde gerçekte hissedilen doku etkisi hasıl olmaz. Buna karşılık gözle bu resme bakıldığında o cismin yüzeyindeki pürüzlülük derecesi oldukça iyi anlaşılabilir" (Güngöri,1983,s.27). Leonardo Vinci'ye ait "Karanfilli Meryem" adlı tablo bu dönem resimlerine örnek olarak gösterilebilir.

Resim 14: Karanfilli Meryem

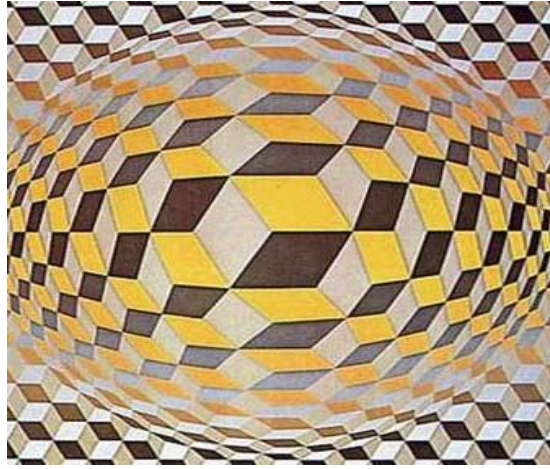
Plastik sanatlar alanında eserlerini gerçekleştiren sanatçılar, kullandıkları malzemelerin kimyasal ve fiziksel özelliklerinden yararlanarak görsel doku oluşumlarını gerçekleştirirler. Seramik sanatında da, sır, çamur çeşitliliği, farklı pişirim etkinliği ile görsel doku oluşumları gerçekleştirilmiştir.

Resim 15: Zehra Çobanlı

1.2.5. Optik Dokular

Aynı karakterlerde bir dokusal oluşum, eş veya benzer birimlerin belli düzenler içinde yan yana gelmesiyle kendini gösterir. Optik dokunun oluşumu yani optik hareket kazanması belli ilkelere bağlıdır. Yalın ve eşit birimler, matematiksel sistem temelinde eşit aralıklarla yan yana geldiklerinde yüzey optik hareket kazanır. Dokuyu oluşturan birim biçimlerinin giderek kalınlaşması-incelmesi veya aralarının sıklaşması-seyrekleşmesi yüzey hareketliliğine neden olur. Dokusal oluşumlardaki bu optik hareket etkisi gözün fizyolojik yapısı ve beynin algılayabilme ilkeleri ile doğrudan ilgilidir.

Resim 16: Optik Doku

1.2.6. Dinamik Dokular

Harekete bağılı olarak oluşan dokulara dinamik dokular denir. Bu noktada dinamik dokular diğer dokulardan çok farklı olarak "hareket eden çeşitli cisimlerin meydana getirdikleri dokular" (Tüzcet,1967,s.5) olarak tanımlanır. Bir başka anlatımla "temeli serbest enerji ve hareket (benzer pek çok organın bir aradalığı) olan varoluşların örgütlediği dokular" (Ataley, 1994,s,195) olarak da açıklanabilir. Dinamik bir dokunun görünümünü belirleyen şey, hareketin hızı, yönü, gücü ve niteliğidir. Dinamik doku "sadece bir hareketin izleri olarak kalmayıp, aynı zamanda o hareketin hızını, doğrultusunu, niteliğini karakterize eden bir etmen olmaktadır. Çeşitli hızlardan meydana gelen bir bileşik hareket düzeninde ise, önemli bazı bağlantılar görebilmek mümkündür" (Tüzcet,1967,s.5)

Resim 17: Bir su damlasının meydana getirdiği dinamik doku

1.3. MATERYAL NEDİR

Sözcük anlamıyla gereç, malzeme bir diğerk anlamıyla bir işin meydana çıkması için lazım gelen şeylerdir. Materyal daha sonra kullanılabilir cisimler yapmak amacıyla doğall ve yapay olarak üretilmiş maddelerdir.

1.4. MATERYAL ÇEŞİTLERİ

Günümüz Sanatı'nda malzeme farklı anlamlar içerse de mağara döneminden itibaren görülen eserlerde hep değişim sürecine girmiş yaşamsal nesnelerin bileşiminden oluşmuştur. Resim sanatında kağıt, pano ve tuval teknik açıdan 'boya' denen malzemeyle boyanmış ve insanlığın beğenisine sunulmuştur. Eski çağlarda deri ya da tuval beziyle kaplanan pano'nun üstüne zemin olarak hayvansal kökenli tutkalla karıştırılmış alçı, bağlayıcı olarak kullanılmış fakat yeterli esnekliği olmadığından tuvale uygun bulunmamıştır. Günümüzde ise malzemenin kullanımındaki işlevsellik bir

kenara bırakılmış, daha çok malzemenin ortaya koyduğu eleman zenginliği üzerinde durulmuştur.

VIII. ya da X. yüzyıl'da yaşadığı düşünülen Heraclius, teknikleri anlattığı "*De coloribus et artibus romanorum*" (*Resimde Eski Uygulamalar, British Museum, Sloane 1754*) adlı yapıtında, tuvalin önce şeker ve nişasta karışımı bir yapışkanla kaplandığını, üstüne de ince bir kat gesso sürüldüğünü belirtmiştir. İtalya'da kullanılan bir başka yöntemdeyse gesso'ya sabun ve bal eklenmiş, bazı sanatçılar ise, zemin olarak bitkisel zatk üstüne yağlı bir malzeme sürüp, çabuk kuruması için de doğal kurşun oksit katmışlardır. Ancak bu yöntemin çok dayanıklı olmadığı görülünce alçı taşıyla tutkal karışımı bir zemin yeğlenmiştir. Pergamonlu hekim Galenos 2.yüzyıl'da beyaz alçı zeminin yansımaları azaltmak için hafif renkli sırlar kullanmış, aynı uygulama ortaçağ sonuyla Rönesans başında da kullanılmış; birçok sanatçı zemin üstüne "*imprimatura*" olarak bilinen toprak rengi saydam bir sır (astar) çekmiştir.(1)

İlk boyalar yanmış dal ya da kemik artıklarından yapılmış, Çini mürekkebi ise is'ten elde edilmiştir. Boyalar hem katı olarak hem de sulandırılmış halleriyle kullanılmış, çok uzun bir dönem boyalara yumurta akı da katılmıştır. Yağlıboya, ince öğütölmüş toprak boyalarla ketentohumu yağının (beziryağı) kolay sürölebilen bir macun kıvamına gelinceye kadar yoğrulmasıyla yapılan bir boya türüken, çeşitli suluboyalar da boyarmaddenin arapzatkı ve öd ile karıştırılmasıyla yapılmış ve kullanılırken suyla yumuşatılmışlardır.

Sanat tarihinde malzeme kavramı, eski dönemlerde boyar madde, tuval ve kağıt ile sınırlıyken, zamanla yapıştırma kağıtlar, sigara kutuları, biletler gibi kolaj malzemeleri eklenmiş ve ardından da, tuvale, kapiya, duvara,

(1) Boccioni Umberto, "Technical Manifesto of Futurist Sculpture" (çevrimiçi)

dolaba, vb. düz satırlara monte edilen tel, tahta, cam, şişe, metal atıklar gibi daha hazır nesneler ön plana çıkmıştır. Akımlar gelişirken, üsluplar değişirken sanatçının hiç sona ermeyen sanatta mükemmelliğe ulaşma çabaları ve farklı malzemelerle yeni deneyimler edinme isteği sayesinde çağdaş sanata kadar geline nokta ile başlangıç noktası arasındaki fark büyümüştür. Artık, kiliselerin duvarlarına yapılan freskler veya sunak masasına konulan ahşap panolar yerine sıradan sokak duvarları, metrolar, paketlenen belediye binaları ve daha bir çok uç noktada sanat üretilir olmuştur.

Teknolojinin atağa kalktığı dönemlerden etkilenen sanat'ta akla gelebilecek her türlü çöp, metal atık, tahta, paçavra, yiyecek-içecek paketleri, ip, halat vb. tuvale yapıştırılmış ve bununla da yetinmeyip tuvali de aradan çıkararak tüm kamusal alanlarda düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Örneğin; Christo'nun 1969'da Chicago'daki Çağdaş Sanatlar Müzesi'ni ve 1995 yılında Berlin'deki Meclis Binasını, metrelerce kumaş ve iple paketlemesi, Julian Schnabel'in, yüzlerce kırılmış tabaktan yaptığı devasa çalışmaları, Sue Richardson'un yün, ip, dantel, el örgüsü kullanarak oluşturduğu kompozisyonları, Oldenburg'un içi köpükle doldurulmuş dev hamburger görünümlü plasterleri, Türkiye'nin son dönem sanatçılarından olan Pınar Yolaçan'ın hindi, tavuk gibi hayvanların sakatatlarıyla, derileriyle diktigi kıyafet tasarımları, Handan Börütecene'nin Tabnit ve Anthropoid lahitleri arasına, kursun çerçeve içerisine yerleştirilmiş defne yaprakları; malzemenin ne denli geniş kapsamlı olduğunu kanıtlar nitelikte çalışmalardır. Bu gibi üretimlerle sanki, "*Sanatta Sınır Yoktur*" sözü kanıtlanmak istenmiştir.(2)

(2) Başkaya, Mutlu, Seramik Türkiye Dergisi, sayı 26, sf. 124.

BÖLÜM II

2. ÖZGÜN SERAMİK YÜZEYLERDE FARKLI MATERYALLERLE DOKU ARAYIŞLARININ ELE ALINIŞ SÜREÇLERİ

2.1. SERAMİK NEDİR

Geleneksel anlamda seramik, inorganik endüstriyel hammaddelerin belirli oranlarda karıştırılıp şekillendirildikten sonra pişirilerek sertleştirilmesi suretiyle elde edilen malzemelerdir. Bu tanım seramiğin çok genel bir tanımıdır. Bu genel kapsam içerisinde seramiğin türlerine ya da farklı uygulanış biçimlerine göre kullanılan değişik isimleri vardır. Porselen, vitrifiye, refrakter, çini v.b. gibi. Bu terimlerinde her birini diğerinden ayıran bir tanımı vardır. Hepsinde ortak olan toprağın belirli oranlardaki karışımının gerekli sıcaklıklarda pişirilmesi olayıdır. Bu yöntemlerle bir şeyler üretme şekline "seramik bilim ve teknolojisi" ya da kısaca "seramik" denirken; aynı zamanda üretilen ürünlere de 'seramik' denmektedir. (Gürses, 1998, s.2). Bu tanımlamaları da içeren en genel anlatım diliyle seramik "organik olmayan malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemlerle şekil verildikten sonra sırlanarak sertleşip dayanıklılık kazanmasına varacak kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisi (Arcasoy,1993,s.1) olarak tanımlanmıştır.

Eski çağlardan günümüze kadar uzanan, seramiğin kökenine bakıldığında, insanlık tarihinin hiçbir evresinde vazgeçilemeyen ayrıcalıklı,

doğaya saygılı ve sanatsal yönüyle de öne çıkan büyük bir buluş olduğu görülür. Ana malzemesi toprak olan seramik dünya uygarlığının belli bir evresinde insanın günlük yaşamına girmiş ve bugüne kadar da kesintisiz kullanılmıştır. Seramiğe bir bütün olarak bakıldığında, tarihsel süreçte klasik ve endüstriyel yapısıyla ve çağımızda kazandığı modern sanat yönelimiyle seramik sanatı üçe ayrılır.

Diğer sanat dalları gibi, seramik sanatı da insanoğlunun ihtiyaçları doğrultusunda zekâsını kullanmasıyla, sanatların en eskisi olarak kap-kacak sanatı niteliğiyle ortaya çıkar. İlk seramik kaplar çamur parçasının el ile oyulması ve balçık kıvamlı çamurun bir sepet üzerine sıvanması ile üretilmiştir. Daha sonra altlık üzerinde döndürme yönteminden tornaya kadar uzanan şekillendirme yöntemi ve araçları geliştirilmiştir. İlk seramik kaplar açık ateşlerde pişirilmiş, zaman içinde ihtiyaca yönelik olarak çeşitli seramik fırını türleri geliştirilmiştir.

İlk seramiğin, yapılan incelemeler sonucu, M.Ö. onuncu ve dokuzuncu binlerde üretildiği saptanmıştır. Yakın zamana kadar en eski ve önemli seramik buluntuları, Türkistan'ın Aşkava bölgesinde (M.Ö. 8000), Filistin'in Jericho bölgesinde (M.Ö. 7000), Anadolu'nun çeşitli höyüklerinde (örneğin Hacılar, M.Ö. 6000) ve Mezopotamya olarak adlandırılan Dicle-Fırat nehirlerinin arasında kalan bölgede rastlanıldığı biliniyordu. Ancak son yapılan kazılar ve incelemeler sonucunda özellikle Antalya Beldibi buluntuları bize seramiğin çok daha önce M.Ö. 10000'lerde de yapılmış olduğunu kanıtlamıştır (Gürses, 1998, s. 2–3).

İnsanlar, tarih boyunca çamurdan çok değişik şekillerde yararlanmışlardır. Yaşamını devam ettirebilmek ve güvenli bir yaşam sürmek için barınma ihtiyacından dolayı topraktan kerpiçler yapmışlar ve kerpiçlerle evler inşa etmişlerdir. Üretilen kerpiçler önce güneşte kurutulmuş

ve daha sonra pişirilerek daha dayanıklı olması sağlanmıştır. Bu mimari malzeme günümüzde de halen kullanılmaktadır..

Günümüz de seramik çamuru sanatsal niteliklerinin yanında bir hammadde, bir malzeme olarak görülüp pek çok yardımcı malzeme ile desteklenerek kendi niteliklerini diğer malzemelerle de paylaşma yolundadır. Seramik, görsel-plastik sanat olarak modern boyutuyla biçimlenirken yeni anlatım diline kavuşur, sanatsal bir ifade aracı olur. Diğer sanat dallarıyla etkileşim içerisinde olan seramik, modern sanat akımlarının etkisiyle bu gelişimini sürdürmektedir.

Yukarıda yapılan tanımlamalarda seramik bir malzeme olarak değerlendirilmiştir. Ancak seramiğin bu teknik boyutunun yanında kültürel, sosyal ve sanatsal yönünü niteleyen yaklaşımlarda bulunmaktadır. Seramik, kültürlerin tanımlanmasında ve ortaya çıkmasında çok önemli bir bildirim aracıdır. "seramiğin kültürel bir nesne olarak taşıdığı teknolojik, dinsel, işlevsel, toplumsal, ekonomik ve mitolojik anlamları vardır" (Çakı,1999,s.2). Bu tanımlamalarla seramik denildiğinde teknolojik ve kültürel, iki farklı tanımlama yapılabilir.

Teknolojik anlamıyla seramik; inorganik maddelerin farklı oranlarda karıştırılmasıyla elde edilen, fırınlamadan önce suyla her birleştiğinde plastik haline tekrar dönebilen, kilin, farklı yöntemlerle biçimlendirildikten sonra kurutulması ve dayanıklılık kazanıncaya kadar fırınlanması işlemi ve bu işlemin ardından isteğe bağlı olarak sırlanarak ikinci bir pişirimden geçirilmesiyle hiçbir zaman bozulmadan binlerce yıl kalabilme özelliğine sahip ürün üretimine ait bilim ve teknolojisi olarak açıklanabilir.

Seramik kültürel yönden; ilk çağlardan günümüze kadar geçirdiği süreç içerisinde, estetik ve ekonomik amaçların ötesinde; toplumların duyarlılıklarını, dinsel inanç, ekonomik ve mitolojik hayatlarını ve kullanıma maksadı yönünden birçok özelliğini yansıtmıştır. Keramik malzemenin geçmişten bugüne kadarki tüm evrelerinde yaşam ve insan gelişiminin izlerini görmek mümkün olmuştur. Seramiğin tarihsel süreci insanın, toprağı suyla plastik kıvamda şekillendirmesi ve ateşle buluşturması ile başlamış, ona yaşamsal, kültürel ve dini imgelerini işleyerek kalıcılaştırmasıyla gelişimini sürmüştür. Keramik kültürel yönüyle de insan ve yaşam arasında bir bağ oluşturarak iletişim ve bildirim aracı olmuş ve kullanıldığı her alanda yaşanan dönem hakkında bilgiye ulaşılmasında katkı sağlamıştır. Seramiğin biçimlendirilmesinden, kullanılan aletten, dekorlama tekniğine kadar seramik üzerindeki her iz toplumlar, hakkında bilgiye ulaşılmasına yol açmıştır. Günümüz de seramik kili sanatsal niteliklerinin yanında bir hammadde olarak görülebildiği gibi diğer malzemelerle de paylaşıldığında zengin görsellik ve plastiklik göstermektedir.

Seramik, günümüzde görsel-plastik sanatlarda çağdaş bir anlatım diliyle ifade aracına dönüşür. Diğer sanat dallarıyla etkileşim içerisinde olan seramik, modern sanat akımlarının etkisiyle de anlatım zenginliğini artırmaktadır. 20.yy. resim sanatının popüler isimleri seramiği işlevselliğinin ötesinde ele almışlardır. "Piccasso Miro, çağdaş seramiğin, geleneksel üretim mantığını değiştirerek, seramik malzeme; bireysel, estetik ve düşünsel yorumları ortaya koymada, sanatçıya yeni ifade" (Ağatekin,1993,s:8) olanaklarıyla özellikle işlevini dışlayan bir üslupla seramiğe kendi içinde yepyeni biçimler kazandırmışlardır.

2.2. SERAMİKTE DOKU

“Biçim verme endişesi bütün sanatlarda ortaktır. Fark, biçim verilen malzemededir” (Selçuk Mülayim, a.g.k., s.20).

“Bütün sanatlarda olduğu gibi, plastik sanatlarda da, bir eserin ortaya çıkabilmesi için, bir hammaddenin işlenmesi, elden geçirilmesi gereklidir. Sanatçı olarak nitelediğimiz bireyin ortaya bir iş koyabilmesi için, bir veya birkaç tür malzemeyi işlemesi, yoğurması, kısacası şekillendirmesi gerekir” (Mülayim,s:51).

“Yoksul ve mutlu, basit ve yüce olmak, azla en yüksek sonuçlara ulaşmak, bu aynı zamanda materyale de yansır. Bütün materyallerin içinde en basit, yoksul ve zengin olan kildir, topraktır... Bu dünyada çömlekçilik, seramikçilik kadar az materyal ve emek gerektiren, daha eski, insanlığın başlangıcından beri tüm insanların akıllarını ele geçirmiş, form anlayışını daha yüksek bir dereceye ulaştıran, hiçbir alet olmaksızın, her gün kullanılan nesneleri olduğu kadar, en mükemmel sanat eserlerini yaratan, başlangıçtan sona kadar yaratıcılık alanında bu kadar hayalle dolu, binlerce yıl önce olduğu gibi bugünde var olan hiçbir sanat yoktur. İster bir vazo, ister insanoğlunun, kilden oluşturulmuş bir heykeli olsun, insanın elleri ve ateş tek başına, aletlerin yardımı olmaksızın bir gizem yaratabilir” (Mülayim, s:23).

Seramik insanın doğaya hakim olmaya başlaması ve onu kendi gereksinimlerine göre yönlendirmesiyle biçim kazanmıştır. İlkçağ kültüründe seramiğin kazandığı farklı anlamlardan, işlevsel anlamıyla, kap-kacak ihtiyacını karşılayanın yanı sıra kültürel bir nesne olarak dinsel bir anlamı da vardır. "O dönemde doğa, insan için bilinmezlerle, gizem ve korkularla doluydu. Bu durum onda sürü halinde yaşamaya başladığı andan itibaren

hakim olamadığı, korktuğu ya da yaşamını sürdürmesinde çok önemli olan şeylere karşı bir inanç ve kutsallık kavramının gelişmesine yol açtı.” (Çakı,1999,s.54). Böylece dinsel amaçlı kap-kacak ve bunların yanı sıra ana tanrıça heykelcikleri oluşturulmaya başlanmıştır. Ana tanrıça heykelciklerini şekillendirenler sadece ellerini ve tırnaklarını kullanılarak süsleme yapmaya başlamışlardır. Boyut olarak küçük olan ana tanrıça heykelciklerinde, seramikte doku araştırmalarının ilk izlerini görmekteyiz

Resim 18: Ana Tanrıça Heykelciği

Seramik yüzey üzerinde doku oluşumu, gerçek ve görsel dokular olarak ikiye ayrılabilir. Bu doku oluşumlarında başta parmaklarını kullanarak biçimlendirmeye başladığı çamurun üzerinde; parmaklarını, tırnaklarını bastırarak elde ettiği gerçek doku etkilerini, farklı aletler, doğal malzemeler kullanarak çeşitlendirmiştir.

Daha önceleri çamurunu "parmak bastırarak, kazıyarak süsleyen insan, sonradan doğadaki renkli toprakları kullandı ve giderek astar tekniğine ulaşan

dekor yöntemlerini geliştirdi. Sırın bulunması ile renkli sırlar önemli dekor araçları oldular" (Arcasoy,1993,s.1). Sır adı verilen ve seramik çamurunun üzerinde belirli bir fırın sıcaklığında eriyen camsı yapı, seramikte yepyeni görsel doku etkilerinin arayışına neden olmuştur.

2.3. ÖZGÜN SERAMİK YÜZEYLERDE FARKLI MATERYALLERLE DOKUNUN ARAŞTIRILMASI

İnsan, kilin ateşte kazandığı direnci fark ettiği günden itibaren, kendi biçimlendirdiği kili ateşin sıcaklığında seramiğe dönüştürmeye başlamıştır. Bu başlangıç, sonu olmayan bir arayış ve bu arayış; seramikte dokunun oluşumunu beraberinde getirmiştir. Başta yalnız plastikliği ve kolay biçim alma özelliğinden dolayı ön planda olan kilin, farklı çeşitlerini bulmuş ve daha sonra gelişen teknolojisi ile biçimlendirme yöntemlerine uygun killer üretmiştir. Teknolojinin gelişimi; toplumların kendi içlerinde başlayıp daha sonra farklı kültürlerin iletişimlerinin artmasıyla büyük hız kazanmıştır. Başta biçimlendirdiğini güzelleştirmek için astarları kullanan ve daha sonra sırları bulan insan, astarları ve sırları seramiğin üzerine uygulamada yeni teknikler aramış ve bu bulduklarını ateşle buluşturmada farklı pişirim yöntemleri geliştirmiştir.

Tarihsel gelişim süreci içerisinde "farklı uygarlıkların değişen yaşam biçimlerine, farklı teknik ve estetik değerlerine göre; ana tanrıça, riton, ölü kabı, banyo kabı, lahit, mektup, mühürler, mimaride kullanılan malzemeler, sanat eserleri gibi, birçok çeşitli ürünler olarak ortaya çıkan seramik sanatı; eski Mezopotamya, Pers, Suriye, Anadolu, Mısır, Girit, Indus Vadisi, Miken Kültürü, Yunan Etrüsk Kültürü, Çin, Japon, Kore, İspanya ve Amerika ülkeleri

ve kültürlerinde, ilk ürünlerini vermiş ve günümüze kadar süregelmiştir." (Türedi Özen,2002,s.10). Bu tarihsel süreç içerisinde seramiğin anlatım olanakları çeşitlenmiştir.

Resim 19: Riton

Seramik Sanatı'nın gelişimi diğer sanat dallarından farklı olarak biçimlendirilmesinde kullanılan teknik ve teknolojik dilin etkisiyle olmuştur. Bu etki sonucu kil çeşitliliği, sır, dekor ve pişirim teknikleri çeşitlenmiştir. Bu kapsamda kil çeşitleri; çağdaş seramik sanatçılarının eserlerinden örneklerle teknik olarak incelenecektir.

2.3.1. Özgün Seramik Yüzeylerde Farklı Materyaller Kullanılarak Oluşturulan Biçimlerde Kullanılan Bazı Kil Çeşitleri Açısından Dokunun Ele Alınışı:

Seramik teknolojisinin gelişmesiyle, bugün çağdaş seramik sanatında yeni arayışlara cevap verebilen birçok kil çeşidi bulunmaktadır. Kil çeşitlerinin her birinin kendine has özellikleri, farklı dokular elde edilmesini sağlamaktadır. Kil çeşitleri renklerine, kimyasal özelliklerine, plastikliliğine,

biçimlendirme sırasında kullanılan yöntemlere ve üzerinde doku elde etmede kullanılan materyallere göre farklı özellikler gösterirler. Bu bölümde biçimlendirmede kullanılan kırmızı kil, şamot kili ve döküm kili gibi, kil örnekleri incelenecektir.

2.3.1.1. Kırmızı Kil

Kırmızı kil plastik özelliği ile kolay biçim alması ve tane boyutunun inceliği nedeniyle geçmişte olduğu kadar, bugün de kullanım alanı geniş bir çamur türüdür.

Kırmızı kilin endüstriyel ürünleri olan tuğla ve kiremit, ilk olarak M.Ö.6.yy. da Mezopotamya'da ortaya çıkmış mimarlığın temel yapı malzemesi olmuştur (Sözen, Tanyeli, 1992, s.240). İnşaat sektöründe yalıtım malzemesi olarak kullanılan tuğla ve kiremitlerin "yapılara kazandırdıkları doğallık ve estetik görünüm, bu malzemenin yapı sektöründe özellikle tercih edilen malzemeler olmalarını sağlamaktadır" (Pancar, Kaya, 2001, s.93).

Kırmızı kil, yapı malzemesi olarak üretilmesinin yanı sıra geleneksel anlamda yapılan üretimlerde de kullanılır. Kırmızı kil çoğu zaman torna da biçimlendirilen "kullanıcının ve kültürün geleneksel, fonksiyonel ve teknolojik ihtiyaçlarını temel alarak üretilen; çanak, çömlek gibi günlük kullanıma yönelik olan bu eşyaların, üretiminde yeğlenen bir kil türüdür" (Türedi Özen, 2001,s:13).

Bugün kırmızı kil kullanarak "geleneksel çömlek şekillendirme yöntemlerini ve biçimlerini günümüze yansıtmış, yerli yabancı sanatçıların çalışmalarında çağdaş yorumlar bulmak mümkündür" (Türedi, Özen, 2001, s:12).

Günümüz seramik sanatçılarının "pek çoğu geçmişi en yüce ve verimli kaynak olarak, akılcıca kullanıp, üretimlerini özgünleştirmişlerdir. Bunlara

örnek olarak Sadi Diren de, Anadolu topraklarında ki tarihsel ve kültürel birikimi bugüne dek en iyi kullanan sanatçılardan biri olmuştur" (Şahinoğlu,1995, s.4). Kırmızı kili, artistik anlamda kullanarak "yuvarlatılmış oylumlara karşıt oluşturan sert ve köşeli kabartmalar, düz ve pürüzsüz yüzeyleri canlı kılan noktasal ve çizgisel doku" etkilerini kullanarak oluşturduğu seramik heykel çalışmalarıyla, Sadi Diren Türk sanatının özgün yorumcularından birisidir. (Giray,1998,s.27).

Resim 20: Çömlekçi Tornası

Resim 21: Sadi Diren

900° C ile 1080° C' ler arasında pişirim yapılabilen kırmızı kilin üst pişirim sıcaklığının bu kadar düşük olmasını sağlayan en önemli etken, bünyesinde bulunan %8-10 civarındaki demir oksittir. Kırmızı kille biçimlendirilmiş bir ürün 1080° C' den çok daha yüksek bir sıcaklıkta fırınlanırsa, ürün sahip olduğu biçimini koruyamayarak yer yer erimeler ve yer yer de köpürmelerle sonuçlanacak deformasyonlara yol açar. İstenmeyen sonuçlarla karşılaşılan bu durum karşısında kimi zaman seramik sanatçıları bilinçli olarak eserlerinde kullanmayı istedikleri etkiyi yakalamış olmaktadır. Ancak bu sonuç, fırında ısının artmasıyla sanatçının denetimi dışında gerçekleşmiş olur. Bu tür çalışmalarda şamotlu kilin yüksek dereceye olan dayanıklılığından da yararlanarak genellikle iki kilin birlikte kullanımı yeğlenir. Bu durumda şamotlu kil kırmızı kilin yüksek sıcaklıkta göstereceği köpürme, erime gibi etkilerin yaslanacağı yüzey görevini üstlenmiş olur.

Resim 22: Ayşegül Türedi Özen

2.3.1.2. Döküm Kili

Döküm kili minimum su içeren iyi bir akışkanlığı olan, özel oranlarda bünyesinde kimyasal maddeler içeren bir kil türüdür. Döküm killerinin kullanım alanlarına göre farklı sıcaklıklara dayanabilen ve 1000° C' lik döküm kili veya 1200° C' lik döküm kili olarak adlandırılan çeşitleri bulunmaktadır. Çoğunlukla döküm ile biçimlendirme yönteminde kullanılan döküm kili,

seramik endüstrisinin hızlı ve kolay üretim mantığına cevap veren alçı kalıplara dökülerek biçimlendirilmektedir. Döküm kili, döküldüğü kalıbın biçimini aldığından doku oluşumu da kalıba işlenene veya kalıptan çıkan ürüne yapılan işleme bağlı olarak değiştirilebilmektedir.

Seramik sanatçıları ürettikleri eserlerinde, döküm kiline, biçimlendirmenin farklı aşamalarında müdahale ederek, doku oluşumunu artırmaktadır. Döküm kili bir çok çalışmalarda zengin doku olanaklarına fırsat vermektedir. Ayrıca döküm kili kullanılarak biçimlendirilmiş çalışmaların üzerindeki doku oluşumu; farklı dekor teknikleri, yüzeye uygulanan sırlar ve pişirmede kullanılacak tekniklerle de artırılabilir.

Döküm kili üzerinde, dokusal etkilerin oluşmasında farklı bir yöntem olarak sirke, asit gibi malzemelerden de yararlanılabilir. Bu amaçla özellikle 1000° C' lik döküm kili kullanılarak biçimlendirilmiş ve kurutulmuş çalışmaların üzerinde bisküvi pişirimi yapılmadan önce, fırça yardımıyla sürülecek olan sirke veya asit gibi sıvılar sürüldükleri yüzeyin kat kat açılmasına ve gerçek doku etkilerinin oluşmasına neden olmaktadır.

Resim 23: Hasan Şahbaz

Döküm kili üzerinde dokusal etkilerin oluşumuna etki eden farklı bir yöntem de döküm kilinin deforme edilmesiyle gerçekleştirilir. Bu yöntemde kalıptan çıkartılan döküm henüz yaşken, ıslak bir sünger yardımıyla deforme edilerek, yumuşaklık duygusu uyandıran gerçek doku etkileri oluşturulmaktadır.

2.3.1.3. Şamot Kili

Şamot kelime anlamıyla pişmiş seramik kırığı anlamına gelir. Şamotlu kil ise, içinde pişmiş seramik kırığı bulunan kil türüne verilen isimdir. Şamotlu kilin, 1200° C' ye kadar pişirilebilen yüksek sıcaklığa dayanıklı bir kil olması, sıcaklık değişimlerinden fazla etkilenmemesi, su emme özelliğinin az olmasını sağlar. Bu nedenle şamotlu kil dış mekana uygulanacak seramik panolar ve boyutlu çalışmalara kadar geniş bir kullanım alanında değerlendirilir.

Şamotlu kilin içerdiği seramik kırıkları, kilin kendine ait pürüzlü gerçek dokuya sahip bir kil olmasına neden olmaktadır. Bu pürüzlülüğün sağladığı gerçek doku etkisinden pek çok seramik sanatçısı eserlerinde yararlanmıştır. Bu etki, şamotlu kille biçimlendirilmiş eserin kurumasına yakın veya kuru durumdayken yumuşak bir sistire (ince metalden yapılmış çeşitli ağız tipleri olan seramik biçimlendirme aleti) yardımıyla yüzeyindeki şamot parçalarının üzerinden geçerek daha da artırılabilir.

Resim 24: Erdinç Bakla

2.3.1.4. Porselen Kili

Gözenekliliği yok denecek kadar az olan genellikle beyaz renkli, çok ince ve ışığı geçirecek saydamlığa sahip olma özellikleriyle, porselenlerin her zaman seramik ürünleri arasında daha önemli ve değerli bir yere sahip olmaları, porselen kilinin kullanım alanını genişletmiştir.

Bugün seramik sanayinde, mutfak eşyaları ve sağlık gereçlerinden elektrik yalıtım malzemelerine kadar geniş bir alanda kullanılan porselen kilinin kullanım alanının çeşitliliği "porselenin şekillendirilmesinde her türlü şekillendirme yönteminin uygulanabileceği bir kil çeşidi olmasından da ileri gelmektedir" (Arcasoy,1983, s.134). Bu anlamda porselen kilinin plastik veya akışkan olarak kullanılabilmesiyle birlikte yukarıda sıralanan kendine has özelliklerinin etkilerini, seramik sanatçıları eserlerinde özellikle vurgulayarak farklı dokusal etkiler elde etmektedirler.

Resim 25: Erdinç Bakla

2.3.1.5. Mısır Kili

Mısır kili, kuvars tabanlı, soda-silikat karışımı, parlak renklere sahip bir seramiktir. Bu seramiğin yapımında eski Mısırlılar'ın kuru alkalik göl artıklarından elde ettikleri ham soda ile toz haline getirilmiş çakmak taşı ve Nil kili kullanılmıştır. Düşük sıcaklıkta pişirilen bu ürünlerin rengi genellikle, mavi veya yeşildir (Türedi Özen, Alpman, 1998, s:84). Eski Mısırlılar Mısır Kilinin kendine has renginin sahip olduğu görsel doku etkisini kullanarak; boncuklar, mimari süslemeler, kaplar ve heykelcikler yapmışlardır.

Günümüzde artistik anlamda Mısır çamurunun parlak dokusunu kullanarak çalışan sanatçılar vardır. "Sanatın bir ifade aracı olmasının yanı sıra seramiğin teknik dünyası da uçsuz bucaksız bir olgudur" (Güner, 1999, s.28) diyen Güngör Güner, "Suyu Sergiliyorum" adlı sergisinde küllü, sırlı, kağıt seramiklerle "Toprak Su İlişkisi ve Saydamlık" adını verdiği

yerleştirmelerinde, Mısır amurunun sahip olduğu görsel dokusal etkilere benzer nitelikte etkiler elde etmiştir.

Resim 26: Güngör Güner

2.3.2 zgn Seramik Yüzeylerde Farklı Materyaller Kullanılarak Oluşturulan Biçimlerde Kullanılan Teknik, Dekor, Sır ve Pişirim Açısından Dokunun Ele Alınışı

Seramik kili plastik haldeyken her türlü doku oluşturulmasına izin verecek özelliğe sahiptir. Bu nedenle Seramik yüzey üzerindeki doku; ekleme, çıkarma, oyma, delme, sırlama vb. gibi farklı tekniklerle meydana getirilebilir. Görsel doku oluşumunda da boya, sır, astar, çıkartma gibi çok farklı teknikler uygulanabilir. Doku oluşumunda değişik seramik teknikleri, yöntemleri ve diğer yardımcı malzemeler kullanılmaktadır. Kazıma, ekleme, çıkarma, oyma, kalıba basma gibi tekniklerin yanında, tarak, modlaj kalemi,

çeşitli dokularda ahşap parçaları vb. çok çeşitlendirilebilecek yardımcı malzemeler kullanılır ve amaç kilin yüzeyinde doku etkileri oluşturmaktır.

2.3.2.1. Kütleden Oyarak Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele alınışı

Kütleden oyarak biçimlendirme yöntemi günümüzde çoğunlukla seramik-heykel yapımında yeğlenen bir biçimlendirme yöntemidir. Kil yığılarak kabaca oluşturulan kütle, istenilen biçime bağlı olarak oyulur. Kütle kil, dış yüzey suyunu atıncaya kadar bir süre açıkta bırakılır. Daha sonra bu kütle kil, bir misina yardımıyla biçimine uygun olarak kesilir. Bir alet yardımıyla biçimin içindeki kil et kalınlığı her yerde eşit olacak biçimde boşaltılır. Et kalınlığı her yerde eşitlenen biçim kesildiği yerlerden balçıkla (sulandırılmış kil) birleştirilir. Birleştirme işleminden sonra, son rötuşlar yapılır ve kurumaya bırakılır. Kütleden oyarak biçimlendirme yönteminde dokudan söz ederken ilk örnekler olarak ana tanrıçaları ele almak yerinde olacaktır. En erken dönemde yapılmış; kil türü ve renklerine göre farklılıklar gösteren seramik ana tanrıça figürlerine, Anadolu'nun birçok yerleşim yerinde rastlanmıştır. Ana tanrıçalar "çeşitli şekillerde yatmış, çömelmiş, uzanmış durumlarda ve özellikle doğum yapma sırasında tasvir edilmiştir. Tanrıça anaların doğum yapma haliyle çok sık tasvir edilmiş olması, ona özellikle insanlığın devamlılığını sağlayan bereket ve çoğalma sembolü olarak tapınıldığını anlatmaktadır." (Akurgal, 1998, s.5).

Neolitik çağ'da yapılmış ve çoğu Çatalhöyük kazılarındaki kutsal alanlarda bulunan bu ana tanrıça heykelciklerinin, kütle halindeki kilin, istenilen biçime göre fazla olan kısımlarından arındırılmasıyla, kütleden oyarak biçimlendirilmiş, ilk seramik örnekler oldukları varsayılmaktadır.

Resim 27: Ana Tanrıça Heykelciği

Bu seramik ana tanrıça heykelciklerinin yüzeylerinde çoğunlukla doğal dokularla iz çıkarma Tekniği kullanılarak anlatımın arttırılmak istendiği gözlenmektedir. Doğanın sahip olduğu sınırsız doğal dokuların her biri, kendisine ait özel bir yapıya sahiptir. Bu yapının yüzey özellikleri, kil üzerine bastırıldığında, yüzey üzerinde, doğal dokunun negatif ya da pozitif gerçek doku etkisi kalır. Bu etki, dokuların sahip oldukları özellikleri kilin yüzeyine aktarımıyla, bambaşka dokulara dönüşmesine, böylece biçimlendirilmiş kilin üzerinde, yeni anlatım olanaklarının çıkmasına yardımcı olmaktadır.

2.3.2.2. Çimdikleme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı

Kil biçimlendirme yöntemlerinden çimdikleme yöntemi, en basit ve en eski yöntemlerden biridir. "Bu yöntemin uygulamasında avuca sığabilecek büyüklükte top haline getirilen kil avucun içine yerleştirilir. Elin baş parmağıyla topak kilin tam ortasından aşağıya doğru bastırılır. Diğer parmaklar yardımıyla topak kilin yayılması önlenir. Baş parmak, avucun içinde bir taban oluşturacak duyumun yakalandığı noktaya kadar bastırılır. Daha sonra yavaş yavaş avuç içinde tutulan kil topağı parmaklar yardımıyla da döndürülerek başparmak yardımıyla sıkıştırılır. Aynı zamanda et

kalınlığının her yerde eşit olması sağlanır (Türedi Özen, 2002, s:111). İstenilen büyüklüğe ve inceliğe gelen kap, ayak eklendikten sonra kurutulmaya bırakılır.

Geleneksel Japon kültüründe çok önemli bir yeri olan çay kaselerinin biçimlendirilmesinde çimdikleme yöntemi en az tornayla biçimlendirme yöntemi kadar yeğlenen bir yöntemdir. XI. Kyusetsu Miwa'ya ait çay kasesi çimdikleme yöntemiyle biçimlendirilmiştir. Çimdikleme yöntemiyle biçimlendirme sırasında ellerin kil üzerinde bıraktığı gerçek doku etkisi korunur ve bu etkinin gözlenebileceği sırla sırlanmaktadır.

Resim 28: Kyusetsu Miwa' ya ait Çay Kasesi

2.3.2.3. Fitille Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı

Fitille biçimlendirme yöntemi, adından da anlaşılacağı gibi yuvarlanarak uzun şeritler haline getirilen kilerle uygulanan bir tekniktir. Fitille biçimlendirme yöntemi için kullanılacak kilin nemli, plastik ve kuru küçülmesi az olan bir kil olması, uygulamanın rahat olmasını sağlar. Fitille biçimlendirmede kullanılacak kil; düzgün bir yüzey üzerinde parmaklar ve

avuç içi yardımıyla yuvarlanarak uzun şeritler haline getirilir ve bu şeritler nemli bir bezin içerisinde üstü örtülü olarak bekletilir. Böylece uygulama sırasında kullanılacak şeritlerin nemlerini kaybederek çatlamaları engellenmiş olur. Hazırlanan taban üzerine, önceden hazırlanmış şeritler tasarıma göre, üst üste dizilir. Bağlantının sağlam olması amacıyla her kat çentiklendikten sonra balçık sürülmeli ve diğer kat çıkılmalıdır. Bağlantının sağlamlılığını arttırabilmek için iç kısım bir sistire yardımıyla düzeltilmelidir. Böylece kurumada veya bisküvi pişiriminde oluşabilecek çatlamalar engellenmiş olur.

M.Ö. 1450 -1400 yıllarına tarihlenen geniş Miken küpleri, şarap, yağ gibi sıvıları saklamada kullanılan kaplardı. Fitille biçimlendirme yöntemi kullanılarak biçimlendirilen bu kapların yüzeyinde ki gerçek doku etkileri de yine fitil yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur.

Resim 29: Ann MORTIMER

2.3.2.4. Tornayla Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı

Seramiğin biçimlendirilmesinde bir devrim olarak nitelendirilen, "Orta Tunç Çağı'nın en büyük teknolojik aşaması, çömlekçi çarkının icat edilmiş olmasıdır. Bu dünyada sanayileşmenin ve endüstrileşme atılımının ilk

adımıdır" (Akurgal, 1998, s.12). Tornanın bulunması, seramik kapların; düzgün, hızlı, kolay ve çok çeşitli biçimlerde üretilmelerine yardımcı olmuştur. Çömlekçi tornasında şekillendirilen kilin, tane boyutu ince, plastikliği yüksek olmalıdır.

Tornada biçimlendirilmiş çalışmaların üzerine farklı sırlar uygulanarak görsel etkiler oluşturulabilir. "10. ve 14. yüzyıllar arasında Uzakdoğu'da çok uygulanan Seladon Sırları, görsel doku etkisini; sahip olduğu yeşil rengiyle kazanır. Gerçekte seladon sırlarının renkleri gri-yeşil'den sarı-yeşil'e kadar değişir. Renk üzerine rol oynayan etkenler, başta redüksiyon olmak üzere, sırrın bileşiminde yer alan demir, kalay, krom, titan ve nikel bileşikleridir." (Arcasoy,1983,s.238).

Resim 30: Ekrem Kula

2.3.2.5. Kazıma Tekniği İle Biçimlendirmede Dokunun Ele Alınışı

Seramik alanında kullanılan bu teknik, adından anlaşılacağı gibi, kil veya sırlı yüzeyin kazınması ile yapılır. Kil yüzeyine uygulanacak kazıma tekniğinde, form şekillendirildikten sonra, kil deri sertliğine geldiğinde, bir astarla kaplanır. Bunun amacı renk farklılığı ile kazıma dekorunun etkisini artırmaktır. Kil astarın fazla suyunu emdikten sonra, formun üzeri sivri uçlu bir aletle kazınarak dekor oluşturulur. Açık renk kil ve koyu renk astar kullanımı

veya açık-koyu zıtlıklar oluşturularak, kazınan yerlerde kilin kendi rengiyle dekor ön plana çıkar. Bu aşamadan sonra kil, perdahlama yöntemi ile parlatılabileceği gibi şeffaf sır uygulanarak da parlaklık etkisi verilir.

"Hazırlanan renkli bünyeli kil; döküm, alçı kalıba basma veya torna ile şekillendirildikten sonra tek renk astar ile astarlanır ve bu astarın kazınmasından sonra çok renkli yeni alışılmamış bir etki meydana gelir. Bazen bu işlemin tersi de yapılabilir. Yani tek renkli bünye çok farklı renklerdeki astarlar ile astarlanabilir. Bu renkli astarın kazınması ile altta tek renk görünmesine rağmen, üstteki astarın renkliliği ile yine çok farklı sigrafitto yapılır" (Çobanlı, 1996, s.91).

Resim 31: Kazıma Tekniği

2.3.2.6. Oyma Tekniği İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı

Kazıma tekniğine benzeyen oyma tekniği, doku üretmede etkin olarak kullanılmaktadır. Kazıma tekniğinden farklı olarak sadece çizgisel birimler

değil, her türlü birim biçim hacimsel olarak da oluşturulabilir. Oyma tekniğinde kil yaş haldeyken oyma işlemi yapılır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta oluşturulacak katman sayısı ile kilin kalınlığının uyumudur. Bu teknikte, derin oymalar yapılacağı için kilin kalınlığı önem taşımaktadır. Kilin et kalınlığında kalınlık veya incelik farklılıkları olacağından, kilin gerilimlere dayanıklılığı ile ilgili sorun yaşanabilmektedir. Bu nedenle dayanıklı kilin kullanılması tercih edilmektedir.

2.3.2.7. Mermer Tekniği İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı

Çeşitli oksit ve boyalarla renklendirilmiş seramik kilinde, görsel dokular oluşturmak için bu teknik kullanılmaktadır. Bu tekniğin uygulama yöntemlerinden biri, iki veya daha fazla renkte kilin birlikte yoğrulup şekillendirilmesiyle, mermere benzeyen düzensiz görsel bir doku oluşturulmasıdır. Diğer bir yöntemde ise, renklendirilmiş kil belirlenen formlarda şekillendirildikten sonra kalıbın içinde sistematik bir şekilde birbirine eklenerek bütün bir form oluşturulur. Burada dikkat edilmesi gereken kilin küçülmesidir. Çünkü boya veya oksit'in etkisiyle kilin küçülmesinde değişiklikler olabileceği için çatlamlar meydana gelmektedir. Bu nedenle formun çok yavaş kurutulması gerekmektedir.

Resim 32 : Mermer Tekniği

2.3.2.8. Delme Tekniği İle Biçimlendirmede Yönteminde Dokunun Ele Alınışı

Form üzerinde belirlenen yerlerin deri sertliğinde kesilip çıkarılması ya da delinmesi ile uygulanan bir tekniktir. Bu teknikte kil üzerinde delme işlemi keskin bıçaklar, motorlu dişçi matkapları, iğneler, çiviler, vb malzemelerle uygulanmaktadır.

Form üzerindeki delme işlemi gerçekleştirirken dengeli bir şekilde olması gerekmektedir. Çünkü parçacıklar çıkarıldıkça, form zayıflamakta ve dolayısıyla kırılabilirliği artmaktadır. Bu da pişirim sırasında deformasyona yol açmaktadır. Bu nedenle yavaş kurutma ve pişirim yapılmalıdır.

2.3.2.9. Ekleme Tekniği İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı

Bu yöntem sınırsız sayıda doku oluşumuna imkan sağlamaktadır. Form üzerine ekleme yapılırken belirli bir düzen içerisinde yapılmalıdır. Örneğin yuvarlak bir form üzerine ekleme yapılacak ise, aynı ölçüde, belirli bir aralık içerisinde yüzeye ekleme yapılır.

2.3.2.10. Plaka Tekniği İle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı

Plakayla biçimlendirme yöntemi, plastik özelliğe sahip olan kilden yapılan birçok çalışmanın biçimlendirilmesinde uygulanan bir yöntemdir. Plastik özelliğe sahip kil yoğrulur, zemini düz olan bir masaya, bez serildikten

sonra, et kalınlığının her yerde eşit olmasını sağlamak için iki eşit kalınlıkta ıtanın arasına serilir ve kil düzgün bir şekilde merdane veya demir testereyle düzeltilir. Ayrıca günümüzde, gelişen teknoloji yardımıyla plaka açma makineleriyle de yapılmaktadır.

Plaka yöntemi kullanılarak biçimlendirilen yüzeylerde gerçek doku etkilerini çalışmak için, kil yaşken farklı teknikler uygulanır. Dokusal etkilerin oluşumunda uygulanacak tekniklerin ve fırın atmosferinin de önemli rol oynadığı plaka yöntemi, çoğu zaman bu etkilerin üzerinde oluştuğu bir zemin işlevi görür.

Plaka tekniği kullanarak eserlerini biçimlendiren Atilla Galatalı, düz plakalar üzerinde, kilin sahip olduğu plastik etkilerini vurgulayan ve gerçek doku etkileri çok yüksek olan seramiklerin üzerinde, zaman boyutunu sorgulamış, yeryüzünün katmanları ve jeolojik oluşumlarını kurgulamıştır. Atilla Galatalı'nın "organik seramik yüzey" olarak anlattığı eserlerinin "değişik renk ve tonlarda, yumuşak ve sert yüzeyleri karşı karşıya getiren dokusal eşitlemelerle, seramik malzemenin doğasından elde edilebilecek karakteri güçlü şekilde ifade etmesi, seramik sanatı adına önemli eserlere imza atmasına neden olmuştur" (Turay,1996,s:60).

Resim 33: Atilla Galatalı

2.3.2.11. Sıkıştırarak Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele Alınışı

Sıkıştırma yönteminde "şekillendirme, yaş kilin yerleştirildiği makinenin içerisinde sıkıştırılıp, makinenin ağzına takılan diskin biçiminde çıkmasıyla elde edilir. Daha çok inşaat sektöründe kullanılacak malzemelerin yapımında veya kısmen çatı kaplamalarında kullanılır" (Consentino, 1997, s:36). Seramik sanatçıları eserlerinde bu anlamda üretilmiş killeri kullanabildikleri gibi en basit şekilde, telden bir eleğe kili sıkıştırarak eserlerinde gerçek doku etkisi oluşturabilmişlerdir.

2.3.2.12. Presle Biçimlendirme Yönteminde Dokunun Ele alınışı

Gelişen teknolojinin hızlı, kolay, seri ve yanlışsız üretim mantığına cevap veren pres yöntemi; özellikle boyutlarının her zaman belli bir standartta eşit olması gereken karo üretiminde kullanılır. Pres yöntemiyle biçimlendirmede; nem oranı düşük olan kilin yüksek basınç altında biçimlendirilmesiyle, özellikle kurumada meydana gelecek bozulmalar engellenmektedir.

"Hamiye Çolakoğlu, Çanakkale seramik fabrikalarında 60x60cm boyutlarında presle biçimlendirilen yer karolarının üzerinde "demir oksit ve kobalt oksitle çizilen çerçeveler içine, kristal cam eriyiklerinden oluşan rölyeflerin yerleştirildiği bir dizi çalışmada, yalınlığı amaçlamakta ve dolu bölümlerle boş bölümler arasındaki dengesel ilişkinin estetik normlarından hareket etmektedir. Hamiye Çolakoğlu, kullanımı büyük emek ve çaba gerektiren bu malzemeyi, yüzey dokusu yaratacak ve sırlı bölümlerle karşılık oluşturacak mat ve saydamlık ikilemi doğrultusunda değerlendirmiştir" (Kaya Özsezgin, 1993).

2.3.3. Sanatçılar

2.3.3.1. Adem Abel

Sanatçı, elle şekillendirdiği seramik formlarında, düzgün yüzeylerle kıvrımlı dokulu yüzeylerin zıtlığını kullanmıştır. Kaya katmanlarının oluşumlarına benzeyen dokuları, bazen ince çamur plakalarını üst üste ekleyerek bazen de derin oymalar yaparak oluşturmaktadır.

Resim 34: Adem Abel

2.3.3.2. Anne Goldman

Seramiklerinde, rüzgârın ve yağmurun yarattığı kumtaşı oluşumlarından etkilenerek ve oyma tekniğini kullanarak dokular oluşturmaktadır.

Resim 34: Anne Goldman

2.3.3.3. Atilla Galatalı

"Ay Kraterleri" adını verdiği bir dizi eser ile seramiğe başlayan Galatalı, 1970'li yıllarda giderek daha büyük yüzeyler kullanarak ve geometriye duyduğu ilgiyi seramiklerine yansıtarak, "Ekoloji" dizisini ortaya çıkartır. 1980'li yıllarda, yerkürenin katmanları ve jeolojik oluşumlarından etkilenerek, dokular tasarlamıştır. "Kıvrılıp bükülen, katlanan dokular, etkin birer anlatım ögesi olurlar. Sesin, hareketin, akıp geçen zamanın, metaforlarıdır bunlar... Yaşlı toprağın ve derin denizlerin katmanlarıyla zamanı ölçer, kıvrımlardan oluşan sesleri görür, dinler..."(Turay,1996,s.20).

Resim 35: Atilla Galatalı

2.3.3.4. Zehra Çobanlı

Çalışmalarında döküm yoluyla şekillendirdiği, bir ya da birkaç farklı formun tekrarları ile enstalasyonlar düzenlemektedir. Her biri farklı anlam taşıyan bu enstalasyonlarının üzerinde seramik astarları ile görsel dokular oluşturan sanatçı, erken dönem çalışmalarında renk olarak kahverengiyi kullanırken son dönem çalışmalarında mavinin tonlarını kullanmıştır. Bazı enstalasyonlarında, kendisinin geliştirdiği astarlarının yanında altın ve platin yaldız kullanarak anlatmak istediği konuyu daha da vurgulu bir hale getirmiştir.

Resim 36: Zehra Çobanlı

2.3.3.5. Güngör Güner

Sanatçı, tornada şekillendirdiği formların üzerine, diken biÇiminde şekillendirdiği birimleri, düzenli bir sırayla ekleyerek dokular oluşturmaktadır.

Resim 36: Güngör Güner

2.3.3.6. Melike Abasıyanık Kurti 

Kurti  yapıtlarında, doğada var olan dinamizmi, enerjiyi ve canlı dokuyu başarılı bir şekilde yansıtmıştır. Eserlerinde, pürüzsüz yüzeylerde

kilden oluşturduğu kıvrımlardan yararlanarak, tasarladığı yüzeyleri birleştirmiştir. Formları, küre ve yarım kürelerden oluşmaktadır.

Resim 37: Melike Abasıyanık Kurtiç

2.3.3.7. Marc Leuthold

Sanatçı, yarımküre ve disklerden oluşturduğu formlar üzerine, oyma tekniğini kullanarak dokular işlemiştir. Dalgalanan katmanlarla bir hareketlilik kazanan formları, optik bir görüntü vermektedir.

Resim 38: Marc Leuthold

2.3.3.8. Peter Masters

Masters, kilden yaptığı topları ve çivileri, diğer birimlerle ilişkilendirerek, form üzerine kesin bir doğrulukla yerleştirmektedir. Bu ilavelerle yaratılan spiral hareketler, forma enerji verir ve herhangi bir taklit duygusu uyandırmaksızın, kaktüsler ve ayçiçeği tohumlarındaki gibi, doğadaki dokuları çağrıştırır. Masters, sezgisel olarak yavaş yavaş şekillendirdiği dokulu yüzeyleriyle, gelişen formlar yaratmaktadır. Sanatçı, deniz, denizde yaşayan canlılar ve doğada gelişen dokulardan etkilenmiştir(Lane, 1995, s.:87-89).

Resim 39: Peter Masters

2.3.3.9. Harumi Nakashima

Çağdaş Japon seramik sanatçılarından biri olan Nakashima, formların üzerinde görsel dokular oluşturmaktadır. Sanat amacıyla oluşturduğu heykellerinin üzerine, mavi noktalarla optik bir görüntü oluşturan sanatçının formları, balonumsu birimlerin birbirine eklenerek büyümesiyle oluşmuştur. Görsel doku oluşturmada birim olarak kullandığı mavi noktalar, balonların birleştiği yere doğru, belli bir sistem dahilinde giderek küçülmektedir.

Resim 40: Harumi Nakashima

2.3.3.10. Hamiye Çolakoğlu

Çalışmalarında dokuyu sıklıkla kullanan sanatçı, değişik yerlerde sergilenen strüktürel sistemlerle geliştirdiği heykeller de tasarlamıştır. Bazı çalışmalarında ise doku ve strüktürü birleştirerek eserler üretmiştir.

Resim 41: Hamiye Çolakoğlu

2.3.3.11. Susannah Moore

Susannah Moore, porselen formları döküm tekniğiyle hazırlamakta, deri sertliğine gelene kadar kuruduklarında ise çelik çivileri saplamaktadır. Önce elektrik fırınında 980° C' de bisküvi pişirimini yapmakta, ardından da dumanlı pişirimde saatlerce pişirmektedir. Moore'un formlarında çatlakların oluşmadığı görülmektedir.

Resim 42: Susannah Moore

2.3.3.12. Gillian Lowndes

Gillian Lowndes anlaşılması güç, üç boyutlu çizimleri çağrıştıran objelerini üretirken, Nijerya'da geçirdiği zamanlardan esinlenmiştir. Eserleri, uzak kültürler tarafından yapılan gizemli kalıntıları çağrıştırmaktadır. Günümüz yaşamının geçiciliğine, bir heykeltıraş bakış açısıyla yaklaşarak, fırın içerisinde çatal-bıçaklar, metal klipsler, teneke açacakları, paslanmaz çelik parçaları ve nikel krom teller kullanmıştır. Fırın tarafından özellikleri ve görünüşleri değiştirilmiş hatta bozulmuş malzemeler, onun tanınanı tanınmayan haline getirme amacına uygun düşmektedir. Bazı eserlerinde, düşük sıcaklıklarda pişirilen killerle farklı malzemeleri birleştirmektedir. Çoğunlukla pişirim sonrası birleştirmelerle asamlajlar meydana getirmektedir.

Resim 43: Gillian Lowndes

2.3.3.13. Anthony Caro

Homer'in İlyada'sından esinlenerek, 1994 yılında yaptığı Troia Savaşı heykellerinde şiddet ögesi yoğunca işlenmiştir. 22. Caro, Troia Savaşı serisinde, malzeme olarak seramik, çelik ve ahşap kullanmıştır. Caro bu çalışmasında, eserlerinin seramik kısımlarını bir seramik atölyesinde şekillendirmiş ve daha sonra da çelik parçalarla montajını gerçekleştirmiştir.

Resim 44: Anthony Caro

2.3.3.14. Emili Biarnes Raber

İspanyol sanatçı Emili Biarnes Raber, tornada ya da plaka tekniğiyle şekillendirilmiş kille ve metal malzemelerle; lüsterli, heykelsi vazolar ve duvar heykelleri üretmektedir.

Resim 45: Emili Biarnes Raber

2.3.3.15. Tüzüm Kızılcın

Sanatçı, seramik ve metali bir arada kullandığı isimsiz çalışmasında, mih ve metal plakaları seramikle birleştirmiştir. Pişirim esnasında metal bölümler korozyona uğramıştır. Bir arada pişirilmiş mihlar bir mozaik görüntüsü yaratmaktadır.

Resim 46: Tüzüm Kızılcan

2.3.3.16. Tamsyn Trevor

İngiliz sanatçı Tamsyn Trevor eserlerinde deniz ve kara ilişkisini keşfetmektedir. Deniz tarafından ustaca değişikliğe uğratılan kıyılardaki renkleri, şekilleri, dokuları ve dönüşümleri, eserlerinde yakalamaya çalışmaktadır. Kayalık kıyıların havadan görünüşü, kaya oluşumları, koylar, havuzlar, dokular, erozyon, çürüme ve kıyılardaki yabancı objeler, paslanmış metaller ilham kaynağı olmaktadır.

Bu etkileri yakalamak için yüksek şamot oranına sahip kil kullanan Trevor fitil ve plaka tekniğiyle oluşturduğu formlara sık sık müdahale ederek, keserek, ekleme ve çıkarmalar yaparak formlarını evrimleştirmektedir. Bu işlem süreci, spontane ve içgüdüsel formların oluşmasını ve her açıdan göze çekici gelen heykeller ortaya çıkmasını

sağlamaktadır. Kıyı çevresini, karayı ve denizi çağrıştıran renk ve dokuları elde edebilmek için çeşitli astarlar ve sırlar kullanmakta ve farklı tekniklerle defalarca pişirim yapmaktadır.

Resim 47: Tamsyn Treverrow

2.3.3.17. Züleyha Uyanık

Züleyha Uyanık'ın "Bütünleşme" isimli çalışması, gerçek bir boğa başı iskeleti üzerine kırmızı kil kullanılarak şekillendirilmiştir. Plaka tekniği ile yapılan eklemelerden sonra kurutulan kil form, 1020° C' de fırınlanarak, boğa başı ve metal bir iskeletle birleştirilerek, karışık malzeme eser olarak sonuçlandırılmıştır. Metal iskelet hurda ve paslanmış parçalardan oluşmaktadır.

Resim 48: Zehra Uyanık

BÖLÜM III

ÖZGÜN SERAMİK YÜZEYLERDE FARKLI MATERYALLERLE DOKU ARAYIŞLARININ ELE ALINIŞ SÜREÇLERİ VE UYGULAMALARI

Tasarımlarda biçimlendirme yöntemi olarak plaka kalıp ve çömlekçi çarkında şekillendirme yöntemleri kullanılmıştır.

Plaka yönteminde eşit kalınlıkta demir profil çerçeveden yapılmış kalıp düz bir zemine serilmiş kumaş üzerine yerleştirilir. Yoğrulmuş şamot kili kalın şeritler halinde içerisine yayılarak hava kalmayacak şekilde basınç uygulanıp kalıp fazlalıkları çelik tel veya demir testeresi ile alınır ve şamot kili plaka haline getirilir. Kalıp çerçeve istenilen ölçülerde hazırlanabilir. Elde edilen şamot kili plakalar direnç kazanıncaya kadar açık havada bekletilir. Böylece tasarlanan büyük hacimli seramik formların gövde yapıları için ayakta tutulmasında ve şekillendirilmesinde kullanılır.

Kalıp yönteminde farklı boyutlarda hazırlanan metal, ahşap veya alçı kalıplar; tasarlanan seramik formların ana gövdesinin yapımında şablon olarak kullanılır. Seramik formun ana gövdesi hazırlanan şamotlu kil plakalarıyla kalıpta oluşturulur. Kalıba kilin yapışmaması için kumaş parçası ve ince plastik çöp torbaları kullanılır. Seramiğin iç boşluğuna destekleyici olarak buruşturulmuş gazete kâğıtları gövdeyi bozmayacak şekilde doldurulur. Organik madde olan bu kâğıtlar fırınlamada yanarak yok olmaktadır. Bir süre bekletilen seramik ana gövde direnç kazanınca, büyük

kalın bir sünger üzerine alınarak üzerinde tasarlanan dokular yapılır. Kurutmada tasarımın ayakta duruş şekline uygun açılan delikler, ana gövdenin yatay kurutulmasında sorun olmaması için destekleyici materyaller ve ağır kuruması için pamuklu kumaşlar kullanılır. Kurutma oda sıcaklığında ve kontrollü olarak yapılır. Son düzeltme işlemlerinden sonra ilk pişirim yapılması için dikey olarak konulur.

Çarkta şekillendirmede ise devir ayarlı çarkta plastik döküm kili ve kırmızı çömlekçi kili kullanılarak, çalışmalarda doku arayışları yapılmıştır. Çömlekçi tornasında plastik kilin sonsuz hareketleri farklı boyutlarda iç içe ve deforme edilerek seramik formlarda kullanılmıştır.

Seramik formların tüm şekillendirme yöntemlerinde bir veya bir kaç bir arada kullanılıp, delme, rölyef, kazıma vb doku oluşumunda farklı materyallerin değişik dokuları araştırılmıştır. Bu araştırmalarda şamotlu kil, döküm kili ve kırmızı kil üzerinde doku arayışları ve uygulamaları yapılmıştır. Tasarımlarda şamot kili ve kırmızı kil bir arada kullanılmış ve teknik olarak da yukarıda bahsedildiği gibi plaka yöntemi ve kalıp yöntemi uygulanmıştır. Kırmızı kil; rahat kullanımı, kolay şekil alması, tane boyutunun inceliği ve pişme renginin doğallığı gibi özelliklere sahiptir. Şamot kili ile birlikte kullanılarak, farklı kimyasal özellikte iki kilin, farklı dokusal etkileri üzerinde, farklı materyallerle dokular oluşturulmuştur. Kırmızı kil plaka yöntemiyle oluşturulup istenilen şekillerde kesilerek parçalar tek tek balçık ile yapıştırılır. Döküm kilini plastik halde kullanabilmek için geniş alçı yüzeylere ince bir tabaka halinde dökülerek, içindeki suyun belli oranda çekmesi beklenir. İstenilen şekillerde çarkta veya elde şekillendirilir.

Seramiklerde ortak doku ve biçim arayışları sanatçı kimliğin oluşumunda ön planda tutularak, ortak bir anlatım diliyle ifade edilmeye çalışılmıştır. Çalışmaların tümünde ilk pişirim 980° C' de gerçekleştirilmiştir. Pişirimde boyutların ve dokuların küçülmesi daha önce hesaplandığından

dokulu yüzeylerde değerler korunmuştur. Tasarımlardaki dokular daha önce karar verildiği gibi renkli sır ve astarlarla boyanarak tekrar 1050°-1080° C' de ikinci kez pişirilerek son şekli alınmıştır. Bu aşamadan sonra sergileme biçimlerine; mekanda dikey durabilecek şekilde ve aynı zamanda görsel bir efekt ve boşlukta bir mekan oluşturacak şekilde demir çubuklar kullanılmıştır. Demir çubuklar farklı ebatlarda kesilerek, her çalışma için ayrı ayrı tasarlanıp, kaynak yapılarak birleştirilmiştir. Tasarlanıp hazırlanan demir çubuklar, yatay olarak yatırılmış çalışma üzerinde, kil kurumadan önce demirin kalınlığına göre açılmış deliklerden çalışmanın yüksekliği kadar, içten yerleştirilmiştir. Seramik çalışmanın ağırlığını taşıması ve dengeli sergilenmesi için bu yol izlenmiştir. Aşağıda tasarımların görselleri ve detayları araştırma kapsamında açıklanmaya çalışılmıştır.

İçe Dönük Yaşamlar

Resim 49a: İçe Dönük Yaşamlar

Resim 49b: İçe Dönük Yaşamlar

Resim 49C: İçe Dönük Yaşamlar

Boyutları: 76 x 80 x 8 cm

Kullanılan malzeme: Şamot kili, beyaz astar, demir çubuklar

Şekillendirme : Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

Pişirim: İlk pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

Şekillendirme yöntemi yukarda anlatılan teknik işlemlerle gerçekleştirilmiştir. Çalışma büyük ve küçük dairelerin iç içe geçirilmesi ile dengelenmiştir. Siyah mat sırla sırlanmış büyük daire içindeki küçük daire ve beyaz astarlı dokulu bölge, çalışmada odak noktası ve plastik bir anlatım ögesi olarak kullanılmıştır. Beyaz ve siyah renklerin dengeli bir biçimde kullanılmalarına özen gösterilmiş ve seramik bünye rengine de gönderme yapılarak metal etkisinden kurtarılmıştır. Dış bükey ve basık dairesel düzenlemenin disk olarak ayakta durması için, farklı boyutlarda yatay ve

dikey metallerle sabitlenmiştir. Çalışmanın boşlukta duruyor hissini metal desteklerle verilmeye çalışılmıştır.

Sonsuzluk

Resim 50a: Sonsuzluk

Resim 50b: Sonsuzluk

Resim 50c: Sonsuzluk

Boyutları: 65 x 87 x 8 cm

Kullanılan malzeme: Şamot kili, beyaz astar, demir çubuklar

Şekillendirme: Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

Pişirim: İlk pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

Tasarımda yalın dairesel bir biçim ve plastikliliği sağlayan, eşit olmayan çizgisel hareketler uygulanmıştır. Doğadan esinlenerek oluşturulan yapay dokularda, sırla, beyaz astarla ve şamot kilinin doğal dokusuyla, görsel bir doku efekti oluşturulmuştur. Doku oluşumunda modelaj kalemleri, bıçak, çatal, demir, plastik sistire ve sünger kullanılmıştır. Üzerine astar ve sır uygulanmıştır. Çalışmanın tamamı siyah sırla renklendirilmiş aralarda beyaz astar ve şamot kilinin doğal rengine de yer verilmiştir. Büyük bir disk şeklindeki tasarım mekânda ki boşluk içinde duruyor hissini vermek için metal çubukların farklı konumlarıyla ayakta tutulmuştur.

Doğayla Tekrar Bütünleşmek

Resim 51a: Doğayla Tekrar Bütünleşmek

Resim 51b: Doğayla Tekrar Bütünleşmek

Resim 51c: Doğayla Tekrar Bütünleşmek

Boyutları: 66 x 80 x 4 cm

Kullanılan Malzeme: Şamot kili, beyaz astar, demir çubuklar, metalik spreyl boya

Şekillendirme: Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

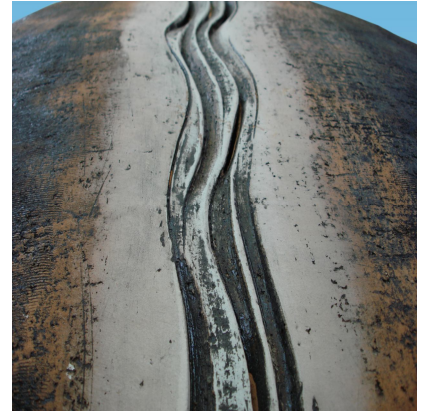
Pişirim: İlk pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

Dairesel çalışma diğerleri gibi dış bükey disk olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın ön yüzünde insan figürü arkadan oturuyor konumunda dokusal rölyef olarak yer almaktadır. Arka yüzeyinde ise kilin plastik hareketlerinden esinlenerek daire içinde yoğun çizgisel dokular yapılmıştır. Beyaz astarlanan zemin yüzeyine siyah sırla boyanmış olan figür ile kontrast oluşturulmuştur. Çalışmanın arka yüzeyindeki kil dokusu üstüne siyah sır uygulanmış ve rölyef etkisini artırmak için metalik spreyl boya kullanılmıştır.

Hüzün ve Sevinç

Resim 52a: Hüzün ve Sevinç

Resim 52b: Hüzün ve Sevinç

Resim 52c: Hüzün ve Sevinç

Boyutları: 65 x 87 x 6 cm

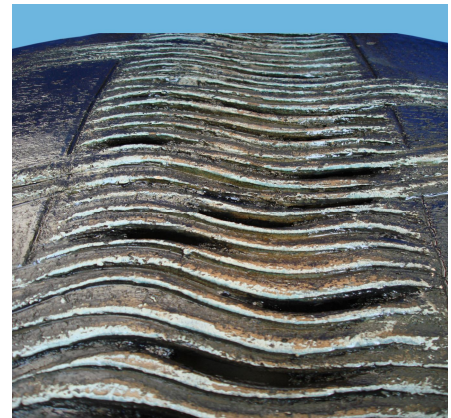
Kullanılan Malzeme: Şamot kili, beyaz astar, demir çubuklar

Şekillendirme: Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

Pişirim: İlk pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

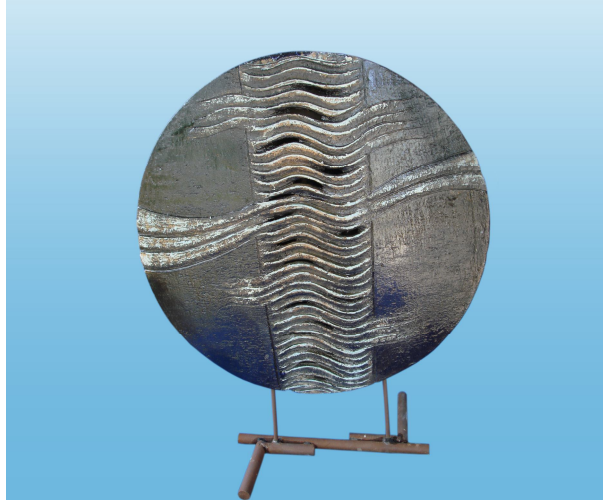
Dairesel, dış bükey disk şeklinde tasarlanmış, doğadan esinlenerek deniz dalgası veya akarsu dalgalarının, yatay ve dikey olarak çalışmaya yansıtılmasıyla oluşturulmuştur. Çalışmanın ön yüzeyinde yatay dalgaların çizgisel doku arayışları arka yüzeyinde dikey olarak kullanılıp, kontrast bir hareketle çalışmaya dinamizm katılmıştır. Tek düze doku anlayışı yerine çalışmanın etrafında dolandıkça değişen, ama bir bütünü bozmayan anlayışla dokular yapılmıştır. Siyah, şeffaf sır ve beyaz astarın kullanıldığı çalışma dikey olarak metal çubuklar üzerinde mekânda boşlukta duruyor olarak sergilenmektedir.

Kaçış

Resim 53a: Kaçış

Resim 53b: Kaçış

Resim 53c: Kaçış

Boyutları: 53 x 64 x 6 cm

Kullanılan Malzeme: Şamot kili, beyaz astar, demir çubuklar

Şekillendirme Yöntemi: Plaka Yöntemi ve serbest elle şekillendirme

Pişirim: İlk pişirim 950° C sırlı pişirim 1050° C

Kaçış adlı tasarımda dış bükey dairesel düzenlemede dikey şerit olarak yoğun plastik dokular kullanılmıştır. Daireyi esnek bir hareketle ikiye bölen çizgisel arayışlar dokunun tüm yüzeye yayılmış hissini vermekte ve dikey – yatay kontrastlığıyla bir gerilim yaratmaktadır. Dikey şerit dokular arasında yer yer oyma tekniği uygulanarak seramik formun içinde oluşturulan siyah boşluk, dış yüzeyde kullanılan siyah rengin etkisini artırmıştır. Ayrıca bu etki mekândaki boşlukla iç boşluk dengesini sağlamıştır. Seramik çalışmanın arka yüzeyine uzayan yatay dalgalı dokular asimetric olarak yer almaktadır. Mekanda boşlukta duruyor hissini vermek için metal çubuklarla dengeli bir şekilde sergilenmesi sağlanmıştır.

Denge

Resim 54a: Denge

Resim 54b: Denge

Resim 54c: Denge

Boyutları: 55 x 67 x 6 cm

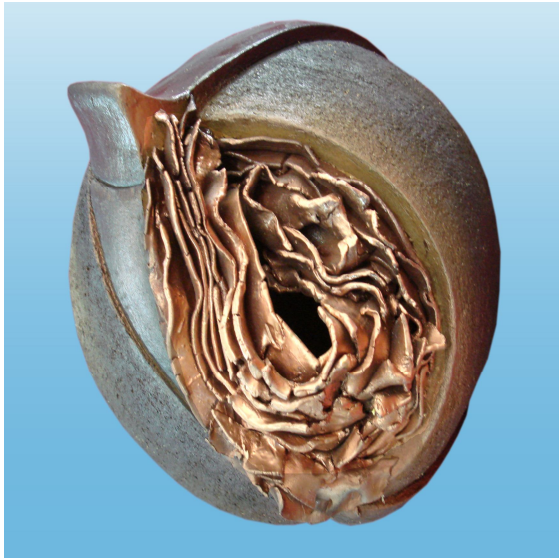
Kullanılan malzeme: Şamot kili, demir çubuklar

Şekillendirme yöntemi: Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

Pişirim: İlk pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

Tasarımda kalınca bir çember içine iç boşluk oluşturacak şekilde daha küçük bir daire yerleştirilmiştir. Çemberde şamot kilinin kendi dokusu uygulanmış, içteki dairede ise kazıma ve delme tekniğiyle dokular oluşturulmuştur. İçteki daire aynı zamanda kendi ekseninde hareket edebilmektedir. Çizgisel dokularla yaşamın sonsuzluğu ve dinginliği vurgulanmıştır. Çizgisel dokular dışındaki alanlarda şamot kilinin kendi dokusuyla mekân ve boşluk ilişkisi vurgulanmıştır.

Doğuş I

Resim 55a: Doğuş I

Resim 55b: Doğuş I

Resim 55c: Doğuş I

Boyutları: 40 x 45 cm

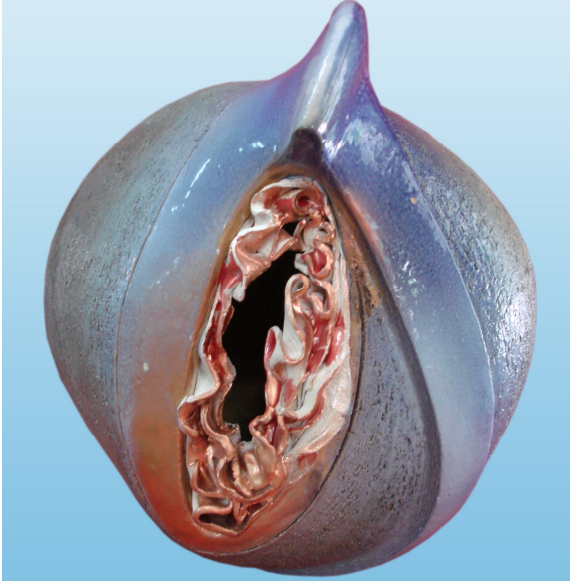
Kullanılan malzeme: şamot kili, kırmızı kil, bronz ve bakır renkli spre y boyalar

şekillendirme yöntemi: Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

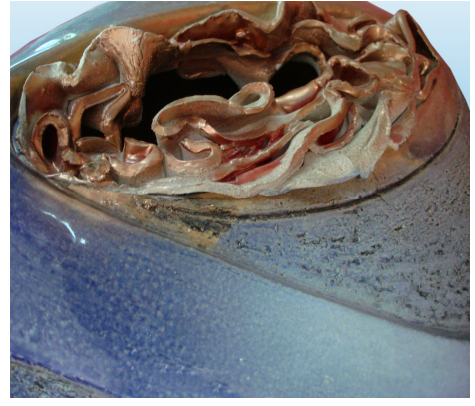
Pişirim: İlk pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

Basık dairesel düzenlemede, çömlekçi kilinin çarktaki plastik hareketleri, ritmik ve dengeli şekilde deforme edilerek kullanılmıştır. Çalışmayı saran rölyef şerit, dairesel formu sarmalayarak dinamik görsel etki yakalanmıştır. Siyah ve şeffaf sırla renklendirilen düzenlemede, deforme edilen plastik dokulara metal etkisi vermek için metalik bakır ve altın spre y boyalar kullanılmıştır.

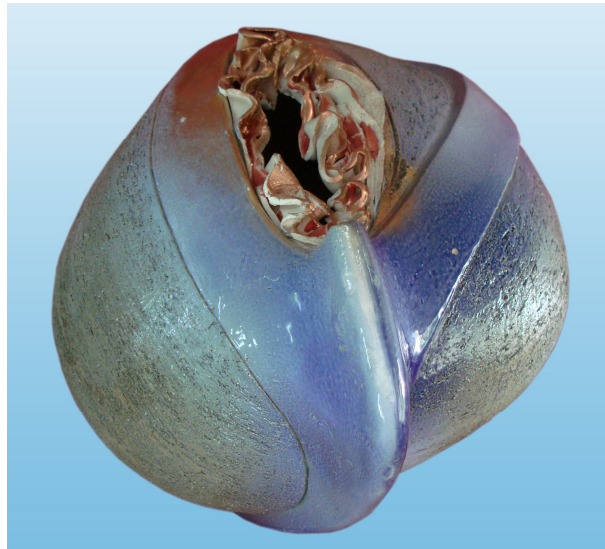
Doğuş II

Resim 56a: Doğuş II

Resim 56b: Doğuş II

Resim 55c: Doğuş II

Boyutları: 43 x 40 cm

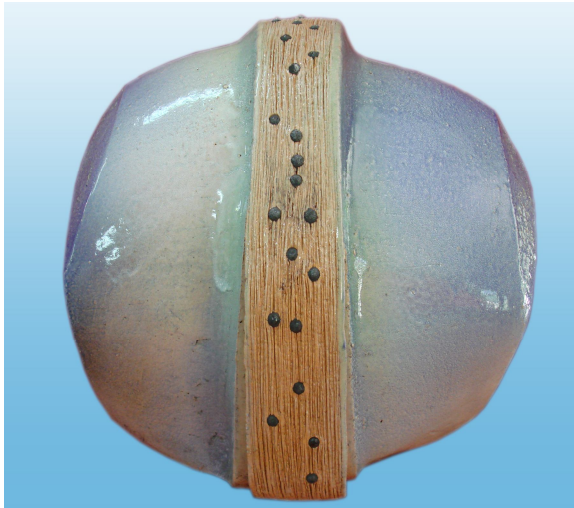
Kullanılan malzeme: Şamot kili ve döküm kili

Şekillendirme yöntemi: Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

Pişirim: İlk pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

Basık dairesel çalışma, balığın plastik kıvrımından ve insan bedeninden esinlenerek tasarlanmıştır. Plaka, şablon ve çömlekçi çarkıyla şekillendirilen seramik düzenleme, iç boşluğu dışarıya taşıyacak açıklıklarla dengelenmiştir. Dairesel formu sarmalayan rölyef şerit, alçak ve yüksek plastik hareketi ile iç boşluğa odaklanmayı sağlamaktadır. Çarkta biçimlendirilen beyaz kilin plastik hareketleri tasarıma göre deforme edilmiştir. Düzenlemede dokulu, parlak ve rölyef yüzeyler dengelenerek mavi, şeffaf ve kırmızı sırlarla renklendirilmiştir. Plastik hareketli dokuya metalik spreyc boyalar kullanılmış ve metalik etki yaratılmıştır.

Güç

Resim 56a: Güç

Resim 56b: Güç

Resim 56c: Güç

Boyutları: 40 x 38 x 22 cm

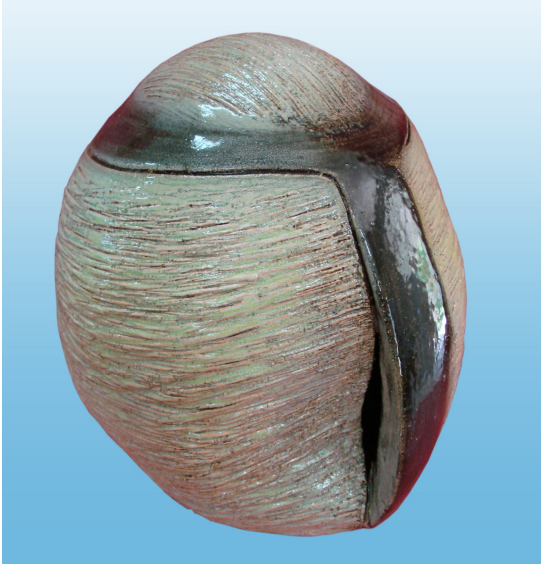
Kullanılan malzeme: Şamot kili ve metal bilya

Şekillendirme yöntemi: Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

Pişirim: Bisküvi pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

Seramik çalışma basık iki kürenin dikey dokulu bir bantla birleştirilmesiyle düzenlenmiştir. Tasarım insan bedeninden esinlenilerek oluşturulmuştur. Üzerindeki dokular tahta, modelaj kalemleri, sert plastik parçası ve metal bilyalarla uygulanmıştır. Oluşturulan yapay dokularda kullanılan mavi ve sarı sırlarla, görsel doku daha etkin hale dönüştürmüştür.

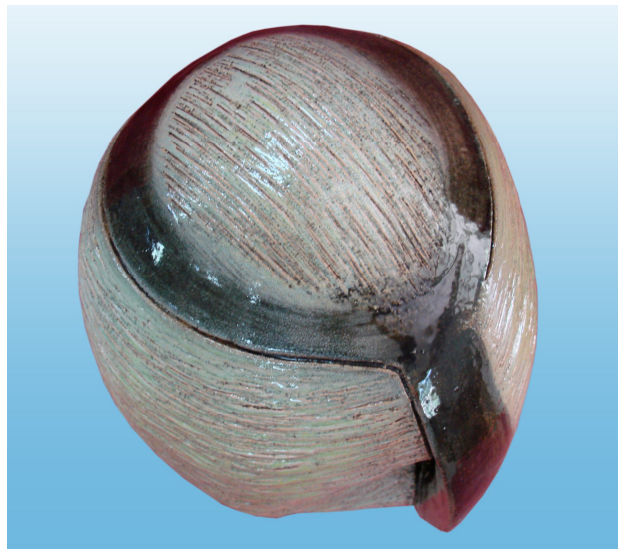
Yüzdeki İzler

Resim 57a: Yüzdeki İzler

Resim 57b : Yüzdeki İzler

Resim 57c: Yüzdeki İzler

Boyutları: 38 x 39 x 40 cm

Kullanılan malzeme: Şamot kili

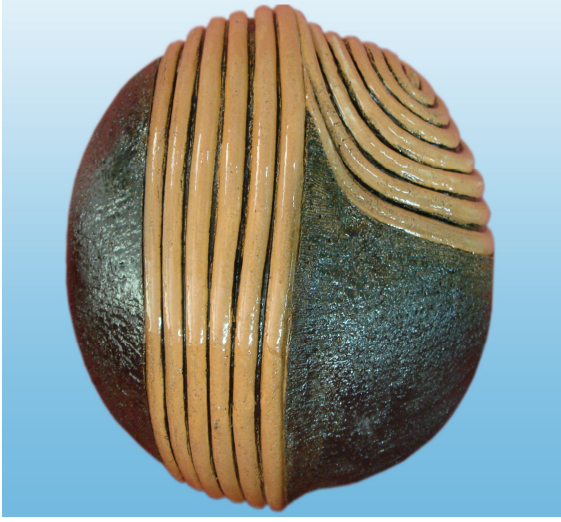
Şekillendirme yöntemi: Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

Pişirim: İlk pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

Elips şeklindeki seramik çalışma, insan yüzünden esinlenerek tasarlanmıştır. Dikey elips şeklindeki bu çalışmada, siyah bant rölyef etkisi yaratarak, baş ve burun kısmını çağrıştırmaktadır. Üst kısımda saç simgeleyen çizgisel dokular, yüzdeki enine çizgisel dokularla karşıtlık oluşturarak görsel etkiyi artırmaktadır. Çalışmadaki boşluk kısmı, seramiğin iç boşluğunu dışarıya yansıtacak veya tersini çağrıştıracak yapıda tasarlanmıştır. Siyah, yeşil ve şeffaf sırlar dengeli olarak kullanılmasıyla düzenleme tamamlanmıştır.

Döngü

Resim 58a: Döngü

Resim 58b: Döngü

Resim 58c: Döngü

Boyutları: 40 x 39 x 30 cm

Kullanılan malzeme: Şamot kili

Şekillendirme yöntemi: Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme

Pişirim: Bisküvi pişirim 950° C, sırlı pişirim 1050° C

Seramik çalışma basık iki dairenin dikey şeritle birleştirilmesiyle düzenlenmiştir. Siyah metalik küreler, şamotlu kilden fitillerle oluşturulmuş dokularla dengelenmiştir. Dokulu ve parlak yüzeylerin ahenkli dansıyla düzenlenen bu çalışma mekândaki duruş konumuna göre boşluktaymış hissini vermektedir.

Resim 59: Şekillendirme aşaması

Resim 60: Şekillendirme aşaması

Resim 61: Fırınlama

Resim 62: Sırlama

SONUÇ

Özgün seramik yüzeylerde farklı materyallerle doku arayışlarının değerlendirilmesi konusunda yapılan araştırmada şu sonuçlara varabiliriz:

Bu çalışmada farklı materyallerle doku arayışlarında, biçimlendirmede kullanılan çamur ve çeşitleri, biçimlendirmede kullanılan yöntemler ve seramik yüzey üzerinde uygulanan teknikler ele alınmıştır. Kullanılan yöntem ve tekniklerle, seramik yüzey üzerinde uygulanan farklı materyallerle doku araştırılmasında görsel ve gerçek doku etkilerinin oluşması sağlanmaya çalışılmıştır

Uygulanan dokular görsel olarak algılanabilmektedir. Görsel dokular dokunma duygusuyla algılanamayan ancak görüldüğünde gerçek doku

duygusunu uyandıran görsel bir etkiye sahiptirler. Doğada gerçek ve görsel dokular her zaman bir işlevin ifadesi olarak değer kazanmaktadır. İnsanın yarattığı nesnelerde ise dokunun değer kazanabilmesi, ancak yaratılan nesneye yüklenecek işleve bağlı olarak gelişir. Bu anlamda insanın önünde ki en büyük kaynak kuşkusuz doğadır (Tüzcet, 1967, s.11).

Yüzey üzerine uygulanacak dokularda kullanım alanları çok doğru değerlendirilmelidir. Bir "zımparanın dokusu göze hoş gelebilir, kullanıldığı yere göre belki bizde vizüel hazlar uyandırabilir, fakat dokunduğumuz zaman mesele değişir, hiç hoşlanmadığımız duygularla karşılaşırız" (Tüzcet, 1967, s.12). Bu nedenledir ki yaşanan her alanda ve her noktada kullanılan malzemenin insana getirdiği işlevler bulunmaktadır. İri pürüklü, adi bir sıvanın iç mekânda elin değeceği yerlerde kullanıma bağlı olarak oluşacak rahatsızlıkları önlemek amacıyla elin değdiği yüzeylerin dokusunda parmaklara hoş gelen, aynı zamanda kirlenme ve temizlenme işlevlerinin çözümlenmiş olması önemlidir.(Tüzcet,1967,s.12)

Görsel anlatımı olan biçimlerin, etkilerinin gücü öncelikle doku karakterine bağlıdır. "parlak bir madeni levha ile pürüzlü bir taş arasında büyük bir ifade farkı vardır"(Tüzcet, 1967, s.15). Seramik sanatçılarının eserlerinde özellikle kullanmayı yeğledikleri bu ifade farklılıkları, seramik sanatında görsel doku oluşumunu etkileyen seramik sırlarının, dekor ve pişirim tekniklerinin, seramik biçimlendirmede görsel doku oluşumundaki etkilerinin, sınırsızca kullanımına bağlı olarak gelişmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında özgün seramik yüzeylerde farklı materyallerle doku arayışlarında tasarlanıp ve uygulanan yöntemle, insanın doğanın kendi koşulları içinde var ettiği dokuların seramik yüzeylerde uygulanışı, tarihsel süreç içerisinde seramiğin geçirdiği evrelere bağlı olarak incelenmiştir. Bu araştırmanın kapsamında seramik biçimlendirmede dokusal oluşumları doğrudan etkileyen kil türleri, biçimlendirme yöntemleri, sır, astar, metalik

sprey boyalar ve demir çubuklarla beraber görsel doku oluşumları uygulanmıştır.

Seramik kendine özgü teknik diline bağlı olarak gelişen ve çeşitlenen bir anlatım zenginliğine sahiptir. Doku, seramik sanatının sunmuş olduğu zengin anlatım olanaklarıyla, biçim dilinin oluşumunda önemli öğelerden birini oluşturmaktadır. Bu araştırma sonucunda seramik sanatının geçirdiği evrelerin ve uygulamalarında elde edilen verilerin başka araştırmacılara bir basamak oluşturması ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

Arcasoy, “Ateş Seramik Teknolojisi”, Marmara Üniversitesi Yayınları No:457, İstanbul, 1998.

Atalayer, Faruk, “Temel Sanat Öğeleri”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 795, Eskişehir, 1994.

Ataleyer, Faruk, “Toprak, Seramik, İmge, İmgelem ve Yaratıcılık (2)”, SERES 2005, III. Uluslar arası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri Bildiriler Kitabı, Türk Seramik Derneği Yayını, Eskişehir, 2005.

Başkaya, Mutlu, “Tasarımcıya ve Sanatçıya Esin Veren Malzeme ve Nesneler”, Seramik Türkiye Dergisi, Sayı: 26, 2008.

Çakı, M., ” Neolitik Dönemden İlk Çağa Seramiğin Kültürel Nesne Olarak İnsan Yaşamındaki Yeri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

Çizer, Sevim, “Seramik Heykel Kavramı ve Bu Noktada Ortaya Çıkan Kavram Kargaşası”, SERES 2005 III. Uluslar arası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri Bildiriler Kitabı, Türk Seramik Derneği Yayını, Eskişehir, 2005.

Çoruhlu, Y., “Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi”, İstanbul, Seyran, 1995.

Demircioğlu, Önder Tuba, “Günümüzde Postmodernizm’de Sembolik Anlatım ve Seramikle Buluşması, Sanatta Yeterlik Tezi”, İstanbul, Marmara Üniversitesi, 1998.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 2. Cilt, YEM Yayınları, İstanbul, 1997.

Elif, Ağatekin, “Artistik Seramik Biçimlendirmede Doku”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, Eskişehir, 2002.

Ercümen, Kamık, “Renklerin Armoni Sistemleri” İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Kağıt ve Basım İşleri Matbaası, İstanbul, 1964.

Ercümen, Kamık, “Tabiatta ve Sanatta Doku”, İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Kağıt ve Basım İşleri Matbaası, İstanbul, 1964.

Figen, Işıktan, “Teknik Dekor Yöntemlerinin Özgün Seramik Yapıtlarda Kullanımı”, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik-Cam Ana Sanat Dalı, Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul, 2007.

Gombrich, E. H., (Çev. Bedrettin Cömert), “Sanatın Öyküsü”, Remzi Yay., İstanbul, 1992.

Havva, Eker, “Simgesel Figürlerin Seramik Sanatı Açısından Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanat Eğitimi Bölümü Seramik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008

H. Serdar, Mutlu, “Zamanın Çarkında Anadolu’da Seramik”, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü, Malatya, 2009.

Işıktan, Figen, “Çağdaş Seramik Sanatında Baskı Dekor Teknikleri”, SERES 2005 III. Uluslar arası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri Bildiriler Kitabı, Türk Seramik Derneği Yayını, Eskişehir, 2005.

Lyton, Norbert, (Çev. Prof. Dr. Cevat Çapan, Prof. Dr. Sadi Özis). “Modern Sanatın Öyküsü”, Remzi Yay., İstanbul, 2004.

Mutlu, Başkaya, “Tasarımcıya ve Sanatçıya Esin Veren Malzemeler ve Nesneler”, Sanat Art Dergisi, Temmuz- Eylül Sayısı, İstanbul, 2008.

Raber, Emili Biarnes, (Çevrimiçi), http://www.stoeorqeo.com/ENG/art_stoeorqeo.html, 15 Haziran 2008.

Sanat Dünyamız, 20. Yüzyılda Heykel, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:82, İstanbul, 2002.

Shiner, Larry, “Sanatın İcadı (Çev. İsmail Türkmen)”, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.

Sözen, M.,Tanyeli, U., “Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü”, Remzi Kitabevi , İstanbul, 1994.

S.Veyssel, Özel, “Plastik Sanatlarda Disiplinler arası Etkileşimler ve Seramik Sanatına Yansıması”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2007.

Tansuğ, S., “Çağdaş Türk Sanatı”, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986.

Tunalı, İsmail, “Estetik”, 9. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005.

Turani, Adnan, “Çağdaş Sanat Felsefesi”, 4.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

Turay, Anna, “Toprağın ve Güneşin Ozanı Atilla Galatalı”, Çanakkale Seramik Sanat Yayınları, Mas Matbaacılık, 1996.

Türedi Özen, A., “Sanat, Seramik ve Seramik Sanatı Üzerine”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde Seramik Temel Sanat Eğitimi II, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2002.

Türedi, Özen, Ayşegül, “İletişim Açısından Seramiğe Yaklaşım”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Ana Sanat Dalı Sanatta Yeterlilik Tezi, Eskişehir, 1994.

Tüzcet, Önder, “Form ve Doku(Texture)”, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Uludağ, Kemal, “Seramik Malzeme mi, Teknik mi, Zanaat mı?”, Seramik Sanat, Bilim ve Teknoloji Dergisi, Sayı:14, s:45–47, 2001.

Uyanık, Züleyha, ”Doğurganlık Kavramı Üzerine Plastik Çözümler” Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2009.

Ümit, Güder, “Seramik Heykellerde Karışık Malzeme Olarak Metalin Kullanımı”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2008.

Yılmaz, Mehmet, “Modernizmden Postmodernizme Sanat”, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005.

